

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

Категорія модальності: лінгвістичні та перекладацькі аспекти

Допущено до захисту «__» _____ 2023 р.

Зав. каф. германської філології ____ канд. філол. наук, доц. Баранова С.В.

Виконала:
студ. групи ПР.м-21
Макаренко Влада

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц.
Баранова Світлана
Володимирівна

Суми 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОДАЛЬНОСТІ.....	7
1.1 Визначення модальності в лінгвістиці.....	7
1.2 Класифікація модальних дієслів та виразів.....	10
1.3 Основні способи вираження модальності.....	16
1.4 Лексичні та фонетичні засоби вираження суб'єктивної модальності.....	21
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ.....	25
2.1 Еквівалентність модальних конструкцій.....	25
2.2 Специфіка перекладу модальних дієслів must, may/ might.....	28
2.3 Прийоми перекладу модальних дієслів will/would, should/ ought to, need.....	31
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ВИКЛИКИ КАТЕГОРІЇ МОДАЛЬНОСТІ....	36
3.1 Практичний аналіз передачі модальності при перекладі художніх творів з англійської мови на українську.....	36
3.2 Суб'єктивна модальність висловлення у писемній комунікації.....	39
3.3 Модальність у наукових текстах і перекладі політичних промов.....	43
РОЗДІЛ 4. СИНТЕЗ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА КОГНІТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ.....	50
4.1 Формування іншомовної граматичної компетенції.....	50
4.2 Модальність у когнітивній лінгвістиці.....	57
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
РЕЗЮМЕ.....	70

ВСТУП

У літературі з лінгвістики висловлюються різні точки зору щодо модальності як вираження можливості та необхідності. Існують різні види модальності, і мета дослідження полягає у покращенні розуміння цього явища. Наше дослідження спрямоване на аналіз модальності як функціонально-семантичної категорії, на опрацювання теоретичних аспектів та на дослідження того, як модальність проявляється у текстах різних стилів. У цій роботі розглядаються основні поняття модальності, її визначення у лінгвістиці, передача модальності під час перекладу та особливості перекладу модальних слів і виразів. Ми провели практичний аналіз передачі модальності у текстах різних стилів, включаючи передачу модальності у наукових текстах, політичних промовах і художніх текстах.

Актуальність цього дослідження проявляється у важливості категорії модальності для розуміння вираження суб'єктивних поглядів та спроб їх передачі під час перекладу. Ця тема також є значущою для фахівців у галузі мовознавства, перекладу та наук, які працюють у різноманітних областях, таких як лінгвістика, психологія та семіотика. Сучасна мовознавча наука та перекладознавство виявляють інтерес до категорії модальності у її різноманітних проявах. Проблема перекладу модальних дієслів, які мають семантичний відтінок обов'язку, є актуальною, оскільки ці дієслова, виконуючи головну функцію, виражають ставлення суб'єкта до обов'язку виконати дію, і залежно від комунікативного спрямування можуть функціонувати у реченнях по-різному, що ускладнює їх переклад.

Об'єктом дослідження є категорія модальності у мові, яка вивчається з лінгвістичних та перекладацьких аспектів. Модальність визначається як спосіб вираження висловлення ставлення суб'єкта до подій чи дій, включаючи можливість, небажання, обов'язок тощо.

Предметом дослідження є такі аспекти категорії модальності у мові, як теоретичні визначення, класифікація модальних дієслів та виразів, способи їх

вираження в мові, особливості перекладу модальних конструкцій і їх роль у когнітивній лінгвістиці.

Методи дослідження включають аналіз лінгвістичних джерел для вивчення теоретичних аспектів модальності, порівняльний аналіз перекладів для визначення еквівалентності модальних конструкцій та емпіричні дослідження для аналізу ролі модальних конструкцій у різних мовних контекстах.

Мета полягає у дослідженні засобів вираження модальності у текстах англійської та української мов, класифікації модальних слів, вивченні їх вживання та відмінностей, поліпшенні знань щодо еквівалентів модальних дієслів у перекладі. Також важливо проаналізувати можливості досягнення еквівалентності у процесі перекладу модальних дієслів із семантикою повинності з англійської на українську мову і дослідити формування іншомовної граматичної компетенції.

Для досягнення цієї мети ми сформулювали наступні **завдання**: вивчити концепцію модальності, надати класифікацію засобів вираження модальності, дослідити особливості використання цих засобів у текстах різних стилів англійською мовою та їх перекладу на українську, визначити важливість вживання модальних слів, розглянути явище когнітивної модальності.

У роботі вивчено модальність як категорію з лінгвістичного та перекладацького погляду у одному дослідженні, досліджено специфіку перекладу модальних слів та виразів і визначено, як вони можуть бути відтворені у іншій мові та проведено аналіз ролі модальних конструкцій у наукових і художніх текстах та під час політичних промов, що дозволило виявити їх вплив на передачу змісту.

Результати апробації: Апробація дослідження включала ретельний аналіз передачі модальності. У роботі надані приклади актуальних текстів із промов політиків сьогодення і творів відомих українських письменників, таких як Л. Українка, П. Мирний, М. Старицький, В. Стефаник і Є.

Ярошинська. У процесі практичного аналізу визначалися основні поняття модальності та їх визначення у лінгвістиці, зосереджуючись на способах вираження та їх передачі під час перекладу. Результати дослідження дають глибше розуміння модальності як функціонально-семантичної категорії в різних мовних жанрах. Також, при написанні кваліфікаційної роботи ми зверталися до статті з «Філологічних трактатів», написаної на четвертому курсі. Саме на основі цієї статті «Особливості відтворення експресивних засобів у перекладі політичних виступів» був написаний один із розділів актуальної роботи. Переклад політичних виступів є вирішальним у сучасному глобалізованому світі, де лідери спілкуються з аудиторіями різних мов і культур. Відтворення як експресивних засобів, так і модальності, особливо важливе, оскільки воно суттєво впливає на розуміння та інтерпретацію повідомлення.

Особлива увага приділялася актуальності теми дослідження, вказуючи на важливість категорії модальності для передачі суб'єктивних поглядів та позицій при перекладі. Також наголошувалася значущість дослідження для фахівців у галузі мовознавства, перекладу та наук, що працюють у різноманітних областях, таких як лінгвістика, психологія та семіотика.

Важливим результатом є розкриття специфіки перекладу модальних слів та виразів, зокрема тих, що мають семантичний відтінок обов'язку. Аналіз модальності у наукових, політичних та художніх текстах розкрив вплив модальних конструкцій на зміст і комунікативність текстів у різних жанрах.

Дослідження має наукову новизну у тому, що вперше вивчено модальність як категорію з лінгвістичного та перекладацького погляду у єдиному дослідженні. Також вперше розглянуто специфіку перекладу модальних слів та виразів і визначено їх можливі еквіваленти в іншій мові. Аналіз ролі модальних конструкцій у наукових і художніх текстах та під час політичних промов дозволив виявити їх вплив на передачу змісту та комунікативність оригіналу.

Структура роботи відображає систематичний підхід до вивчення та аналізу модальності. Також наголошено на актуальності вивчення граматичної компетенції та когнітивної модальності у процесі навчання.

Структура роботи: Робота складається з чотирьох розділів. Перший розділ присвячений теоретичним аспектам модальності, включає визначення модальності у лінгвістиці, класифікацію модальних дієслів та виразів, а також основні способи вираження модальності. Другий розділ розглядає модальність у перекладі, досліджує еквівалентність модальних конструкцій у перекладі та специфіку перекладу модальних слів та виразів. Третій розділ присвячений аналізу модальності у мовних контекстах, проведено практичний аналіз передачі модальності при перекладі художніх творів, наукових текстів та у перекладі політичних промов. У четвертому розділі зосереджено увагу на явищах граматичної компетенції та модальності у когнітивній лінгвістиці.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОДАЛЬНОСТІ

1.1 Визначення модальності в лінгвістиці

У сфері лінгвістики модальні слова та вирази є однією з найбільш контroversійних лексикограматичних категорій, які завжди привертали особливу увагу вчених і лінгвістів. Модальність є ключовим поняттям у лінгвістиці, що визначає ймовірність, необхідність, бажаність, суб'єктивність або ступінь обов'язковості подій, виражених в мові. Це дає змогу виразити оцінку автора. За думкою багатьох дослідників, це віддзеркалює суб'єктивні погляди і ставлення мовця до подій, описаних у мовленні. Умови включають наступні важливі аспекти:

1. **Можливість:** вказує на можливість виконання дії або події.
2. **Потреба:** необхідність здійснення дії чи події.
3. **Бажаність:** являє собою бажання або небажання здійснювати будь-яку дію або подія.
4. **Суб'єктивність:** відображає особисті переконання, думки та почуття оратора.
5. **Зобов'язання:** вказує на зобов'язання вчинити дію чи подію.

У лінгвістиці модальність виражають різними граматичними та лексичними засобами: спеціальними формами; модальними дієсловами (must, can); іншими модальними словами (perhaps, likely); інтонаційними засобами. У словнику лінгвістичних термінів існують різновиди модальності: 1) гіпотетична (hypothetical modality), яка передбачає уявлення змісту висловлювання як імовірного; 2) дієслівна (verbal modality). Поняття модальності вивчалось лінгвістами протягом тривалого часу, ґрунтуючись на теоріях семіотики та психології.

Модальність виражається у мовленні за допомогою модальних слів і виразів, таких як «можливо, необхідно, бажано, можливо, було б, повинен,

слід, доречно» та інших. Вони надають виразу певну нюансованість та визначають характер висловлення.

До явищ модальності належать:

1. Значення реальності та нереальності: реальність позначається синтаксичними вказівками (теперішній, минулий, майбутній час), а нереальність позначається нереальними методами (умовними, бажаними, мотиваційними).;

2. Суб'єктивно-модальне значення – ставлення мовця до сказаного;

3. Слова (дієслова, короткі прикметники, присудки) виражають можливості, бажання і зобов'язання своїм лексичним значенням;

Модальність ділиться на два типи: об'єктивну і суб'єктивну. Перше – це зв'язок виразу з граматичнооформленою реальністю поза мовою, а друге – це вираз відношення мовця до того, що він повідомляє. Дослідники відзначають, що об'єктивна модальність обов'язкова для довільних уявлень, а суб'єктивна модальність довільна.

Тип модальності може бути описаний наступним чином:

1. Гіпотетична модальність, в якій зміст висловлювання представлено як можливе.

2. Негативна модальність, зміст висловлювання підноситься як невідповідність дійсності.

3. Нереалістична модальність, в якій зміст висловлювання представляється як неможливе, нездійсненне.

4. Дієслівна модальність, що виражається дієсловами.

Деякі вчені запропонували наступну класифікацію типів модальностей англійською мовою: 1) деонтологічні модальності, тобто логічна структура перспективної мови, тобто слова нормативної дії; 2) бажані модальності; 3) динамічні модальності; 4) телеологічні модальності, тобто модальності цілі [50, с. 47]. 5) Дентологічні модальності виражають необхідність з точки зору закону і моральних принципів. Це пов'язано із зобов'язаннями і мораллю,

вимогами до дій, що накладаються відповідною системою правил, нормативними і ненормативними діями.

У лінгвістичній термінології модальність є семантичною категорією, яка виражає ставлення мовця до змісту висловлювання, цільове співвідношення мови та відношення змісту висловлювання до реальності. Категорія модальностей є лінгвістично універсальною і виділяється як одна з основних категорій мови. Дослідження модальності в лінгвістиці допомагає зрозуміти важливі аспекти вираження волі та здібностей у мовленні, що є ключовим для ефективного використання мови у спілкуванні та перекладі.

Деякі аспекти та концепції, пов'язані з модальністю в лінгвістиці:

1. Групи модальних дієслів:

а) Epistemic модальність: виражає ступінь впевненості мовця щодо істинності чи ймовірності події: *must, may, might*.

б) Deontic модальність: стосується права, обов'язку, заборони тощо. Приклади: *should, must, have to*.

2. Модальні конструкції:

а) Модальні дієслова та їхні форми: у багатьох мовах існують спеціальні дієслова, які виражають модальні значення: *can, could, will, would, shall, should, may, might, must*.

б) Модальні прислівники: Деякі слова, такі як *probably, definitely, possibly*, також можуть вказувати на модальність в контексті.

3. Модальні конструкції у різних мовах:

Різні мови можуть мати власні засоби вираження модальності. Наприклад, в німецькій мові існують дієслова, такі як *dürfen* (мати дозвіл), *können* (мати здатність), *müssen* (бути зобов'язаним).

4. Модальність у контексті:

Модальність часто залежить від контексту висловлювання. Те, що може виражати необов'язковість в одному випадку, може вказувати на обов'язок в іншому.

5. Специфічні вживання модальних дієслів:

Деякі модальні дієслова мають специфічні вживання. Наприклад, *can* може вказувати на фізичну можливість, а *must* на обов'язок чи необхідність.

1.2 Класифікація модальних дієслів та виразів

Модальні дієслова в англійській мові виконують складні ролі в реченнях, діючи як частини модальних присудків, коли поєднуються з основним дієсловом у формі інфінітива. Іноді, окремі дієслова, які не є власне модальними, можуть набувати модальну функцію. До таких дієслів відносяться *shall*, *will*, *care*, *need*.

У сучасній англійській мові існують 12 модальних дієслів або дієслів, що використовуються в значенні модальних: *can*, *may*, *must*, *should*, *ought*, *shall*, *will*, *would*, *need*, *dare*, *to be*, *to have (to have got)*. З морфологічної точки зору, існує 10 недостатніх дієслів, які не мають закінчення "-s" у третій особі однини. Інфінітивне вживання цих дієслів відбувається без частки "to," за винятком дієслова *ought*. Модальні дієслова не мають безособових форм, таких як інфінітив, дієприслівник, дієприкметник і герундій. Запитальна та заперечна форми модальних дієслів, за винятком дієслова *have (to have)*, утворюються без допоміжного дієслова *do*, а заперечна форма включає частку "not," яка розміщується безпосередньо після модального дієслова.

Для класифікації англійських модальних дієслів важливо враховувати їхню частотність вживання в мовному корпусі. З цієї точки зору виділяють такі критерії: формально-граматичний, формально-структурний, семантичний, стилістичний та функціональний.

За формально-граматичним критерієм англійські модальні дієслова можна розділити на дві групи: ті, які не вимагають додавання частки "to" (*can*, *could*, *may*, *might*, *must*, *shall*, *should*, *will*, *would*) та ті, які вимагають цю частку (*dare*, *need*, *ought*, а також деякі модальні еквіваленти, такі як *be to*, *have to*, *be able to*).

За формально-структурним критерієм модальні дієслова поділяються на однослівні (can, could, may, might, must, shall, should, will, would, dare, need), багатослівні (be to, be able to, have to, ought to) та поєднання декількох модальних дієслів (подвійні модальні дієслова).

Вивчення модальних дієслів ускладнюється їхніми семантичними особливостями, оскільки часто не можна повністю усвідомити всі значення кожного дієслова. Тому при дослідженні модальних дієслів важливо не тільки запам'ятовувати всі можливі значення кожного дієслова, але й розглядати їх як систему слів, значення яких може змінюватися залежно від контексту.

Щодо стилістичного аспекту, важливо розглядати, які дієслова характерні для певного мовного стилю та як вони функціонують і виражаються в ньому. Функціональний критерій диференціації модальних дієслів пов'язаний з розвитком текстової модальності, а також з дослідженнями у галузі комунікативної лінгвістики.

Усі засоби вираження модальних значень можна класифікувати на два види: універсальні і неуніверсальні. Перші є характерними для всіх висловлювань без винятку і включають, зокрема, інтонацію. Другі присутні лише в певних висловлюваннях. Однією з основних функцій засобів вираження модальності є зв'язування форм і значень її вираження. Неуніверсальні засоби вираження модальності використовуються з метою створення умов для тієї або іншої форми вираження модальності.

Залежно від об'єкта оцінки, чи то зовнішньої реальності, чи самого висловлювання, можна виділити два типи модальності: об'єктивну та суб'єктивну. Об'єктивна модальність є необхідною складовою будь-якого висловлення і входить в категорії, що формують предикативну одиницю – речення. Цей тип модальності виражає відношення повідомленого до дійсності в аспекті реальності (можливості чи неможливості його здійснення). Об'єктивна модальність пов'язана з категорією часу та розрізняється за ознакою часової визначеності та неозначеності. Суб'єктивна

модальність – це відношення мовця до повідомлюваного, вона є факультативною ознакою повідомлення. Основу суттєвого змісту суб'єктивної модальності становить концепція оцінки в широкому розумінні, що включає не тільки логічну (інтелектуальну, раціональну) кваліфікацію повідомлення, але й різні аспекти емоційної (ірраціональної) реакції [23, с. 3].

Речення розрізняються за призначенням, емоційним забарвленням, а також за ступенем істинності чи хибності інформації, що міститься для достовірності. Навпаки, розповідні та питальні речення, які розрізняються за суб'єктивною модальністю, спонукальні мають справу з дієсловами, оформленими в наказовому способі, не відрізняються за ступенем достовірності переданого змісту [10, с. 159].

Займаючись вивченням текстової модальності як категорії, дослідник-лінгвіст О.О. Селіванова вважає, що дана категорія включає підкатегорію емотивності – одну з базових властивостей художнього тексту, яка співвідноситься з предметованими у ньому емоціогенними знаннями і актуалізуються за допомогою активованих текстових компонентів, що втілюють авторські емоційні інтенції, та моделюючи можливі емоції адресата зв'язані з сприйняттям та інтерпретацією текстової модальності [26, с. 56].

Категорію емотивності в художньому тексті потрібно розглядати з трьох антропоцентричних позицій: автора, читача та персонажів. Емотивність знаходиться у взаємозв'язку з вибором номінативних засобів у тексті. Ім'я персонажу актуалізує і авторську модальність, і прагматичну направленість тексту на читацьку співучасть.

Текстова модальність розглядається як екстралінгвістичну категорію, що може не мати прямої експлікації у поверхневій структурі тексту, але завжди присутня в глибинній і сприяє розкриттю суті тексту [27, с. 81]. Вона проявляється у таких основних аспектах: відображення реальності/ірреальності створеного текстового світу; емоційно-оцінне ставлення автора до персонажів; емоційно-оцінне взаємини між персонажами. Емоційність є різновидом суб'єктивної модальності та

безпосередньо пов'язана із створенням експресивності. Експресивна одиниця мови не завжди несе емоційне навантаження; мовна експресія передає щось інше. Проте емотивно маркована одиниця невіддільна від експресивності.

Модальності охоплюють широкий спектр висловлювань, включаючи контрастні висловлювання залежно від характеру їх комунікативності, градацію значень в діапазоні від «реальність» до «нереальність», а також різний ступінь впевненості, виявлений в думках щодо обґрунтованості. Модальність можна описати як категорію, що визначає спосіб дії або відношення до дії. Це також функціонально-семантична категорія, яка виражає відношення змісту висловлювання до дійсності і ставлення мовця до змісту висловлювання.

Епістемічна модальність виникає з факту, який може відповідати дійсності. Вона визначає, наскільки мовець впевнений у висловленій пропозиції та його висловлюванні. Епістемічна модальність відрізняється від логічної модальності, яка може бути істинною у будь-якому випадку. Епістемічна модальність поділяється на епістемічну необхідність і епістемічну можливість. Епістемічна необхідність впливає з реального знання світу, тоді як епістемічна можливість базується на припущеннях мовця:

Епістемічна необхідність: (26) *The dinosaurs must have died out suddenly* (Kearns, 2000).

Епістемічна можливість: (26) *It is possible that there is intelligent life in deep space* (Kearns, 2000).

Рис. 1.1 Схема епістемічної модальності ступеню визначеності (16):

That may, might, could be the postman → low

That should be the postman → median

That must, will be the postman → high

That is the postman → factuality.

Ступінь визначеності, відображений у використанні модального виразу, відповідатиме рівню його розміщення на епістемічній шкалі. Чим

нижчий ступінь впевненості мовця, тим нижчий рівень авторитету він/вона демонструє, і навпаки.

Евіденціальність представляє собою форму епістемічної модальності, яка виражає оцінку мовця стосовно доказів, що підтримують його висловлене твердження. Зокрема, це означає, що мовець обґрунтовує своє судження на підставі наявних доказів. Модальність судження визначає епістемічну модальність, яка вказує на силу мовця в його висновку або ступінь його впевненості у реальності висловленої пропозиції. Це відображає ставлення мовця до власного твердження.

Деонтична модальність, з іншого боку, визначає ступінь вимоги, бажання або зобов'язання мовця стосовно пропозиції і пов'язана з обмеженнями, встановленими в суспільстві: обов'язками, мораллю, законами, правилами тощо. Використання модальних дієслів, таких як *can, must, have to, ought to, could have done*, допомагає виражати ці значення. Деонтична модальність поділяється на деонтичну необхідність і деонтичну можливість, які стосуються відповідно зобов'язань і правил, яким слід відповідати, або допустимих пропозицій:

Деонтична необхідність: (25) *You must abide by the rules of the school.*

Деонтична можливість: (25) *You may go home* (Journal of Language Teaching and Research, 2019, p. 881).

Деонтична модальність може бути різноманітно класифікована залежно від різних аспектів. Наприклад, однією з класифікацій є поділ на комісійну, директивну і вольову модальність. Комісійна модальність вказує на дозвіл чи заборону, директивна виражає наказ чи прохання, а вольова пов'язана із власним бажанням або наміром мовця. Також можлива класифікація деонтичної модальності на імперативний (наказовий) і оптативний (бажальний) спосіб. Імперативна модальність використовується для вираження наказів чи доручень, тоді як оптативна модальність виражає бажання чи рекомендації.

Відповідно до деонтичної системи, з іншого боку, шкала зобов'язань включатиме такі поняття, починаючи від дозволу до наказу, включаючи обов'язок, зобов'язання, наполягання.

Рис. 1.2 Схема деонтичної модальності ступеню обов'язку (16) :

You may → can leave low.

You should → leave median.

You must → will leave high.

Leave → command.

Додатково, деонтична модальність може бути класифікована в контексті різних категорій мовленнєвих дій у прагматиці. Зрозуміння цих аспектів допомагає краще використовувати модальні конструкції в різних мовних ситуаціях і виражати відповідні смисли та відтінки значень. Дослідження вчених пропонують різні способи класифікації деонтичної модальності, розкриваючи різноманітні аспекти її використання та вираження. Зокрема, згідно з Чунгом і Тімберлейком (1985), можна виділити комісійну, директивну і вольову модальності.

Булетична модальність пов'язана з висловлюванням суб'єкта про можливість або неможливість виконувати певні дії залежно від його/її бажання, небажання чи волі. Термін «булетична» також означає «булетична» або «булетична». «Це бажано / бажано / тривожно / хотілося б того...» – це вирази з булетичною модальністю. Булетична модальність зазвичай використовується для формування афективної позиції суб'єкта дискурсивної діяльності [50, с. 47-8].

Модальність, яка стосується фізичної спроможності або необхідності суб'єкта, а також можливість виконання дії в певних умовах, називається *динамічною* (dynamic або circumstantial modality). На відміну від деонтичної та епістемічної модальності, динамічна модальність є об'єктивною, а не суб'єктивною.

Телеологічна модальність стосується можливості або необхідності дій для досягнення певної мети.

Семантика модальних виразів не є сталою, тому наведена класифікація видів модальності є досить умовною. Їх значення змінюється залежно від контексту, а також від поведінки суб'єкта та позиції, яку він займає щодо об'єкта його діяльності та інших учасників.

Таким чином, особливістю модальності як лінгвістичної категорії є її те, наскільки вона пов'язана з людським фактором. Це проявляється в тому, що позиція суб'єкта мовлення впливає на будь-яке модальне значення, що визначає рівень суб'єктивної забарвленості кожного з модальних елементів.

1.3 Основні способи вираження модальності

До групи модальних входить невелика кількість дієслів, що виділяються серед інших низкою характерних особливостей у значенні, вживанні і граматичних формах. Модальні дієслова не мають жодної власне дієслівної граматичної категорії, у них можуть бути лише форми способу та часу, що є показниками присудка. За роллю у реченні модальні дієслова є службовими. Вони позначають можливість, здатність, ймовірність, необхідність здійснення дії, вираженої смисловим дієсловом.

Що стосується перекладу науково-технічної літератури, то В.І. Карабан зазначає, що така література перекладається лексико-граматичними засобами вираження модальності, за допомогою складних модальних присудків з *must, have to, should, may, might, can, could, will, would, need, ought to, to be to* [9, с. 49].

Категорія модальності займає особливе місце у мові художнього тексту. Істотно те, що текст не можна розглядати як просту послідовність речень, оскільки текст – це опис іншого, вищого рівня, який зводиться лише до суми складових. Модальність реалізується на граматичному, лексичному та інтонаційному рівнях і має різні методи реалізації. Вона виражається різними граматичними та лексичними засобами: спеціальними способами

дієслів; модальними дієсловами, наприклад, *must, can*; іншими модальними словами.

Граматичні засоби вираження модальності включають: 1) модальні дієслова (*can, must, may, should, ought to, would*); 2) багатофункціональні дієслова, що виконують, зокрема, функцію модальних дієслів (*shall, should, will, would, need*); 3) інфінітивні конструкції (*Complex Subject*); 4) форми способу дієслова (*Indicative Mood, Imperative Mood, Subjunctive Mood*). Модальні функції образних засобів мови реалізуються такими мистецькими засобами, як метафора, епітет, порівняння, метонімія, уособлення, анафора, іронія та інші. Порівнюючи семантичний обсяг об'єктивної та суб'єктивної модальності, слід зазначити, що обсяг суб'єктивної значно ширший.

Модальність не обмежується просто вказівкою на те, як мовець ставиться до реальності чи ірреальності. Вона включає в себе значний вплив суб'єктивних оцінок. Окрім того об'єктивного модального значення, яке визначає, чи відбувається висловлене в реальному світі, кожне висловлення, побудоване на основі конкретної схеми пропозиції, носить у собі суб'єктивні оцінки та відображає власне ставлення мовця до сказаного. Це включає в себе як авторську позицію, так і ставлення автора до ситуації, що виражається через висловлення думок героїв твору:

(18) *In that case we had better discuss it in a cosy room rather than in this wind-swept market-place* (Sir Arthur Conan Doyle, p. 167).

(4) *У такому разі нам краще поговорити в затишній кімнаті, а не на цьому ринковому майдані, де віють усі вітри* (Дмитренко, с. 128). Композит *wind-swept* виражає ставлення героя до місця негативно, бо воно не є зручним для обговорення їхньої важливої справи. Таким чином, цей композит сприяє цілісному відтворенню реальності у творі – ситуація потребує особливої уваги.

Автор може передбачити оцінку читача, яка виникає зі співпереживання і формується в уяві читача, часто співпадаючи з оцінкою автора завдяки впливу, здійсненому за допомогою відповідно підібраних

слів. Завдяки правильному вибору слів та виразів, автор може враховувати очікування, переконання, смаки та вікові особливості читача, тобто передбачати, яким чином читач оцінить його текст.

Модальні слова, такі як *perhaps, maybe, probably, possibly* використовуються для вираження сумніву або припущення, які можуть бути перекладені як можливо, ймовірно, мабуть:

(34) *Well maybe one way for the rest of the world to protect itself is to stop buying American products* (The Ukrainian, p. 6).

(34) *Можливо, одним із шляхів для решти країн світу, щоб захистити себе, стане відмова з їхнього боку від американських товарів* (The Ukrainian, p. 6).

Для вираження впевненості, автор зазвичай використовує модальні слова, такі як *definitely, certainly, of course, surely, without a doubt, no doubt, naturally, undoubtedly*, які перекладають – без сумніву, звісно, звичайно, безперечно:

(18) *We are at present, Doctor - as no doubt you have divined - in the cellar of the City branch of one of the principal London banks* (Sir Arthur Conan Doyle, p. 49).

(4) *Зараз ми, докторе, як ви, безперечно, вгадали, знаходимося в підвалі міського відділення одного з головних лондонських банків* (Дмитренко, с. 65).

Модальні слова, такі як *in fact, in truth, truly* також виражають впевненість на основі даних і можуть бути перекладені – правду кажучи, фактично, по-справжньому:

(34) *Before Ukraine truly becomes an independent and worthy nation* (The Ukrainian, p. 10).

(34) *Поки Україна, правду кажучи, не стане незалежною та гідною державою* (The Ukrainian, p. 10).

Для вираження позитивного або негативного ставлення до ситуації, автор використовує модальні слова, такі як: *happily, fortunately, unfortunately* – на щастя або на жаль:

(34) *Fortunately, we could save our collection of microorganisms* (The Ukrainian, p. 11).

(34) *На щастя, нам вдалося зберегти нашу колекцію мікроорганізмів* (The Ukrainian, p. 11).

Для вираження припущень, використовуються модальні слова, такі як *evidently* або *obviously*, які можуть бути перекладені як очевидно:

(18) *This Godfrey Norton was evidently an important factor in the matter* (Sir Arthur Conan Doyle, p. 16).

У сучасній лінгвістиці загальноприйнятими засобами вираження суб'єктивної модальності вважають: 1. Особові займенники: Використовуються для створення особливого типу оповіді, який допомагає донести до реципієнта вибір певної проблеми та встановити діалог, перетворюючи реципієнта на співавтора. 2. Вставні модальні слова і частки: Слова і частки з відзначеним значенням впевненості/невпевненості, акцентування думки, а також слова, що сприяють структуруванню та організації тексту. 3. Повтори: Використовуються для підкреслення важливих моментів та вираження суб'єктивної значущості. 4. Метафори: Використовуються для передачі суб'єктивних вражень та оцінок, надаючи тексту образність. 5. Інтонацію: Засіб вираження суб'єктивності через варіації голосового тону та акцентів. 6. Порядок слів: Зміни в порядку слів можуть впливати на суб'єктивне сприйняття тексту та виділяти ключові елементи. 7. Спеціальні синтаксичні конструкції: Використовуються для створення висловлення з певним суб'єктивним відтінком.

Навіть при наявності відмінностей, українська та англійська мови демонструють схожі типи речень і структурні модифікації. Зокрема, виділяються три основні категорії речень: розповідні, питальні та спонукальні. У письмовій комунікації комунікативні форми речень можуть використовуватися для вираження суб'єктивного ставлення мовця до різних аспектів реальності. Ці речення відрізняються особливим модальним вираженням, яке вказує на зв'язок мовця із передаваною інформацією. Для

формування суб'єктивного сприйняття можливо скористатися власним аналізом фактів чи подій. Розповідні речення, наприклад, служать для висловлення інформації чи твердження, передачі певного контексту:

(8) *Телеекран відбив чотирнадцяту годину* (Орвелл, 2022, с. 31).

(28) *Marilla looked dubious for a moment* (Montgomery, 2008, p. 145).

Питальні речення:

(8) *І що з ним сталося?* (Орвелл, 2022, с. 59).

(28) *What has come over you?* (Montgomery, 2008, p. 146).

Спонукальні речення закликає до виконання певної дії:

(8) *Шукай свою бабку у лютому!* (Орвелл, 2022, с. 84).

(28) *Tell me the truth at once* (Montgomery, 2008, p. 59).

Модальне значення спонуканого методу полягає в тому, що він спонукає до певної бажаної дії, але лише за наявності доброї волі особи, до якої звертаються. У цьому випадку використовуються як умовний, так і наказовий способи, оскільки дія, яку мовець бажає здійснити, може відбутися за відповідної умови, але вона не експлікована, як у конструкціях з умовними дієслівними формами [31, с. 84].

У англійській мові, інверсія є значущим засобом вираження модальності, зокрема суб'єктивної. Вона дозволяє висловлювати різні відтінки значень та ступінь обов'язковості виконання певної дії. Спеціальні структури мови, відомі як емоційний синтаксис, спрямовані на передачу не лише основного змісту повідомлення, але й емоційного ставлення мовця до того, про що він говорить. Інверсія є одним із прикладів таких синтаксичних конструкцій. Інверсія — це порушення прямого порядку слів, «в результаті якого певний елемент виявляється виділеним і отримує спеціальні конотації емоційності та експресивності [14, с. 156]. Цей тип мовленнєвого виразу може виражати різні модальності в обох мовах, які були досліджені.

Деякі модальні допоміжні дієслова не можуть бути використані для інверсії, щоб показати модальність. До найпоширеніших модальних дієслів, які використовуються з цією метою, належать *can, could, may, might, should,*

ought to, will, would, must i need. Інші модальні дієслова, які можна використовувати з інверсією, включають dare i had better у певних контекстах. Виокремлюють випадки вживання стилістичної інверсії: (28) *Not for worlds would Marilla have told Anne just what Miss Stacy had said about her* (Montgomery, 2008, p. 140).

При повній інверсії модальне дієслово "could" знаходиться у препозиції перед підметом та переймає смислове навантаження усього висловлювання, додаючи певного суб'єктивізму: (28) *Not a word could shutter* (Montgomery, 2008, p. 155).

Одним зі способів застосування інверсії для вираження модальності є використання її для підсилення переконаності: (8) *Ніколи не було жодних доказів* (Орвелл, 2022, с. 39).

Інверсія використовується для підсилення впевненості, пересвідчення і акцентує на тому, що саме ніколи не знаходилося певних речей. У загальному, інверсія є потужним засобом вираження модальності в реченні та може використовуватися для виявлення різних значень, таких як підсилення переконаності, демонстрацій підсилених емоцій та побажань.

1.4 Лексичні та фонетичні засоби вираження суб'єктивної модальності

Фонетичні засоби, такі як інтонація, наголос і паузи, також можуть демонструвати суб'єктивну мовну експресивність. Вони також можуть виражати різні поняття, такі як впевненість, невпевненість, сумнів, припущення, застереження тощо. У живому мовленні використовуються фонетичні засоби, але на письмі використовуються графічні засоби для передачі інтонації, наголосу чи пауз, такі як жирний або курсивний шрифт, великі літери та знаки пунктуації. Інтонація є найважливішим фонетичним засобом вираження суб'єктивної модальності. Інтонація складається з багатьох елементів, включаючи паузи, наголос, мелодію, темп, інтенцію,

тембр і темп. Вона може передавати широкий спектр суб'єктивно-модальних, оціночних і емоційно-експресивних семантичних характеристик.

(33) *We think we saw an ogre, honestly, they get all sorts at the Three Broomsticks* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 158). Герміона припускає, що вони з Роном бачили огра у закладі «Три мітли».

(33) *Were the tortoises supposed to breathe steam?* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 317). Один з учнів сумнівається чи можуть черепахи дихати паром.

(33) *See, Hermione? There wasn't anything wrong with it!*' said Ron. *Well, there might have been* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 250). Герміона лише припускала, що мітла Гаррі могла бути зачаклованою.

(33) *Well, isn't it obvious?* said Hermione, with a look of maddening superiority (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 236). Вона з упевненістю та зверхністю запитує хлопців.

Паузи у тексті можуть виражатися за допомогою трьох крапок або дефісів. Вони можуть вказувати на замовчування, недомовленість, збентеження, невпевненість, вказувати на таємний смисл тощо:

(33) *I - er - I heard you and Mrs Weasley talking last night. I couldn't help hearing, Harry added quickly* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 72). Гаррі зізнається, що підслухав розмову містера та місіс Візлі. У цьому прикладі за допомогою дефісів та вигуку автор передає його зніяковіння.

Лексичні засоби для реалізації суб'єктивної модальності грають важливу роль у вираженні авторського ставлення, переконань, емоцій та оцінок. Суб'єктивна модальність вказує на особистий погляд чи оцінку автора щодо можливості, бажаності, впевненості тощо. До лексичних засобів реалізації суб'єктивної модальності можна віднести модальні слова, які, у свою чергу, поділяються на: 1) слова, що виражають впевненість (напр.

certainly, of course, surely, sure, no doubt, undoubtedly, naturally і т. д.); 2) слова-підсилювачі (напр. actually, indeed, really, obviously, extremely і т. д.); 3) слова, що виражають невпевненість, сумнів, припущення (напр. maybe, probably, perhaps, possibly і т. д.); 4) слова, що виражають схвалення/несхвалення або бажаність/небажаність (напр. fortunately, unfortunately, luckily, unluckily і т. д.) [23, с. 158-159].

Слова, що виражають впевненість у висловленні:

(33) *Is it true he's mad, Minister? I wish I could say that he was, said Fudge slowly. I certainly believe his master's defeat unhinged him for a while* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 209). Корнеліус Фадж впевнено каже, що Сіріус збожеволів. Модальне слово «certainly» демонструє цю впевненість.

(33) *You know how to work it? Harry said suspiciously. Of course, I know how to work it,' said Lupin, waving his hand impatiently. I helped write it* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 347). Люпин стверджує, що вміє користуватися картою Мародерів, адже він був одним з тих, хто її створив. Він використовує модальне слово «of course».

(33) *I'm sure you can prove Buckbeak is safe* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 219). Вона втішає Герріда і запевняє, що він доведе у суді, що Бакбик – безпечний гіпогриф. Впевненість у цьому прикладі виражається модальним словом «sure»;

Модальні слова-підсилювачі:

(33) *Black's already murdered a whole bunch of people in the middle of a crowded street, do you really think he's going to worry about attacking Harry just because we're there?* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 78). Герміона заперечує слова Рона, про те, що Сіріус не нападе на Гаррі, якщо поруч з ним будуть його друзі. Скептичне ставлення до висловлень та ситуацій підкреслює словом «really»;

(33) *I was panicking when I saw that thing in Magnolia Crescent. It was probably just a stray dog* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*,

1999, p. 54). У цьому прикладі Гаррі розповідає, що, на його думку, він побачив на алеї Магнолій). Невпевненість та припущення у його висловленні досягається шляхом використання модального слова «probably»;

Слова, що виражають схвалення/несхвалення або бажаність/небажаність: (33) *What's that?' said Harry. Another Boggart, said Lupin, stripping off his cloak. I've been combing the castle ever since Tuesday, and very luckily, I found this one lurking inside Mr Filch's filing cabinet* (J.K. Rowling. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, 1999, p. 236). Гаррі запитує у професора Люпина, про ящик. Він відповідає, що йому пощастило знайти ховчика у шафі містера Філча. Схвалення у висловленні професора досягається словом "luckily".

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ

2.1 Еквівалентність модальних конструкцій

Загальноновизнаним і широко відображеним у ряді граматик сучасної англійської мови є положення М. Єрмана про те, що *must* виражає вимогу, *should* і *ought (to)* означають, що мовець вважає дію бажаною, але не вимагає її здійснення. Р. Кверк зазначає, що загальним модальним значенням *must*, *have (to)*, *should* і *ought (to)* є повинність, логічна необхідність, але останні два дієслова менш категоричні, ніж *must* і *have (to)* [42, с. 91].

Дж. Ліч також вважає *should* і *ought (to)* менш категоричними еквівалентами *must*. Однак, на його думку, *must* передбачає втручання мовця, тоді як *have (to)* виражає обов'язок в загальному, не вказуючи на його виконавця. Ф. Палмер вважає, що *should* і *ought (to)* – дієслова, які виражають динамічну необхідність, однак часто мають деонтичні характеристики. Склад сем досліджуваних предикатів повинності такий: *must* а) повинність, категоричність; *should* – а) повинність, б) доцільність; *have to* – а) повинність, б) категоричність, в) зумовленість обставинами.

Модальне дієслово *need* виражає необхідність виконання чогось і перекладається в основному на українську мову модальними словами треба, потрібно, необхідно, належить. Якщо це дієслово виражає негативне ставлення до якоїсь дії або докір, воно перекладається за допомогою семантичної трансформації.

Виявлено, що категорія повинності в англійській мові виражається дієсловами *must*, *should*, *ought (to)*, *have(to)*, *be (to)* та ін. При цьому в різних типах речень з точки зору їх семантики ці дієслова можуть виражати різний ступінь повинності і відповідним чином перекладатися на українську мову.

Урахування семантичних особливостей того або іншого речення абсолютно необхідно для досягнення еквівалентності при перекладі з англійської на українську мову модальних дієслів, що виражають повинність.

Ідеться про те, що для досягнення еквівалентності при перекладі необхідно ретельно вивчати семантику кожного речення і відповідним чином підбирати дієслова – еквіваленти і звороти мовлення, що відповідають англійському тексту в українській мові [37, с. 391].

Якщо в тексті є вираження *one must*, то доцільно його перекладати безособовим зворотом потрібно, треба. Ф. Палмер виділяє ті самі властивості дієслів і називає *must* і *have (to)* відповідно деонтичне і динамічне дієслово. Деонтична необхідність передбачає, що мовець знаходиться в такому стані, який дозволяє йому примушувати, зобов'язувати кого-небудь здійснити дію. Динамічна необхідність не допускає втручання мовця. На відміну від *have (got)*, котре виступає тільки як динамічне дієслово, *must* виконує обидві функції.

В англійській мові *to be to* має декілька значень, що реалізуються в залежності від форми та лексичного значення інфінітива, який за ним слідує. Дієслово *to be* разом із інфінітивом іншого дієслова із часткою *to* має модальне значення і вказує, що дія повинна відбутися згідно із накресленим планом чи домовленістю. Українські еквіваленти цих значень модального дієслова *to be to* – модальні дієслова мати, повинен, мусити, збиратися.

В англійській мові основними предикатами повинності є – *must, should, ought (to), have (to), be (to)* та ін., і еквівалентність їх перекладу досягається за рахунок не тільки лексико-граматичних, але і семантичних особливостей перекладів тексту, а також можливостей передачі відтінків модальності засобами української мови. Це значення також передається словами *necessary, be obliged, bound to, be forced, be compelled* тощо. Основне значення *must* – це необхідність з точки зору мовця, тобто мовець бере на себе відповідальність за виявлену ініціативу вираження необхідності, повинності.

Дієслово *to have to* є близьким за значенням з дієсловом *must*. Це дієслово виражає необхідність виконати дію в силу різних обставин. На

українську мову розглянуте дієслово необхідно перекладати з використанням дієслів треба, потрібно, доводиться:

(1) *Доводиться працювати з ранку до ночі, але воно того варте* (Газета «День», 2007)

(2) *Проте проблема в тому, що якість проведення виборів і якість вибору, який нам належить зробити 7 лютого, – поняття кардинально різні* (Газета «День», 2010).

Проте у деяких контекстах *must* означає необхідність, повинність не з точки зору мовця, а ту, що зумовлена обставинами. Як бачимо, в цьому і проявляється повна синонімія *must* і *have (to)*, тому що єдиним значенням модального дієслова *have (to)* є необхідність, повинність, викликана певними обставинами. Справа в тому, що дискурсивна семантика самого модального дієслова залежить від його лексичного значення, дистрибуції (мікроконтексту) та авторської інтенції.

Дієслово *must* виражає ймовірність з високим ступенем упевненості, що базується на попередніх фактах чи знаннях. Мовець вважає припущення досить вірогідним. У цьому значенні конструкція з *must* приблизно відповідає модальним словам: *evidently, possibly, perhaps, most likely, probably*. Сполучення *must* з перфектним інфінітивом означає, що дія, яка припускається, передує висловлюванню речення. Саме речення може відноситись як до теперішнього, так і до минулого часу. Для досягнення еквівалентності перекладу дієслова *must* його необхідно перекладати на українську мову за допомогою дієслова повинен, або безособовими зворотами потрібно, треба, необхідно:

(3) *Naturally, one can and must criticize the president.* – Зрозуміло, Президента можна, потрібно і головне є за що критикувати (Газета «День», 2009).

Якщо дієслово *must* сполучається з інфінітивом у пасивній формі його потрібно перекладати безособовим або невизначено-особовим реченням (треба, потрібно, необхідно):

(2) *Але Україна, яку ми отримали, поставила перед нами завдання, які ми зобов'язані вирішити, без вирішення яких у нас немає майбутнього. – But the Ukraine we received has set us the tasks that we must fulfill – we will have no future unless we do so* (Газета «День», 2010).

Переклад модальних дієслів вимагає не лише урахування лексико-граматичних особливостей, але й семантичних нюансів різних контекстів. Передача відтінків модальності виявляється в виборі відповідних еквівалентів та зворотів мовлення на українській мові. Таким чином, для успішного перекладу модальних дієслів важливо враховувати не лише мовні, а й культурні та семантичні аспекти, що допомагає досягти точності та ефективності у висловленні повинностей на різних мовах.

2.2 Специфіка перекладу модальних дієслів *must, may/ might, can*

Модальне дієслово *must* має деякі специфічні особливості. Це дієслово в англійській та українській мовах висловлює серйозне зобов'язання, обов'язок, повинність і необхідність. У цих значеннях для *must* прямим та найбільш доречним лексичним еквівалентом є українське модальне дієслово, однакове за значенням, мусити. При вираженні припущення модальне дієслово *must* може мати лексичний еквівалент в українській мові у вигляді конекстуально доречного модального прислівника або модальної.

Модальне дієслово *must* при використанні перфектного інфінітива зазвичай висловлює дії, які мали відбутися або не відбулися, але про які мовець, в основному, проінформований. Сенс так званої дії, як правило, передається в українській за допомогою модальних прислівників або часток можливо, очевидно, мабуть, напевно, певне:

(23) *Some violent process must have hurled them into the outer solar system* (National Geographic, 2013, p. 46).

(14) *Імовірно, якісь брехливі процеси згодом викинули ці часточки на периферію Сонячної системи* (Усе почалося з хаосу, National Geographic, 2013, с. 42).

У значенні повинності й сильного припущення модальне дієслово *must* у складі присудка, що містить простий інфінітив активного стану, перекладається сполученнями «повинен» з неозначеною формою дієслова або, у випадку сполучення *must* з інфінітивом пасивного стану, слово слід, потрібно, має, або необхідно:

(22) *The planets, he recognized, must also interact with one another* (John Grotzinger, 2013, p. 47).

(33) *I must warn you at the outset that if you do not have the Sight, there is very little I will be able to teach you* (J.K. Rowling. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 1999, p. 103). Професорка віщування повідомляє учнів, що якщо в них немає дару Зору, вона мало чому зможе їх навчити.

(5) *Планети, визнавав він, мають також взаємодіяти між собою* (Екскурсія на Марсі, National Geographic, 2013, с. 43).

(33) *I must warn you at the outset that if you do not have the Sight, there is very little I will be able to teach you* (J.K. Rowling. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 1999, p. 103). Професорка віщування повідомляє учнів, що якщо в них немає дару Зору, вона мало чому зможе їх навчити.

Деякі ймовірні дії, виражені модальним дієсловом *must*, у поєднанні із негативною часткою та перфектним інфінітивом, показують, що дія, ймовірно, так і не відбулася. Хоча, існує ще безліч можливостей інтерпретацій сенсу такої конструкції:

Дієслово *might* позначає менш реальне припущення, ніж *may*, але при перекладі цю особливість семантики дієслова *might* досить важко або ж недоцільно передавати, тому часто *might* як частина складного модального присудка перекладається подібними до *may* способами. Модальне дієслово *may/might* та його лексичні еквіваленти «мати можливість» має також деякі особливості використання та вираження сенсу. Безперечно, *may* нерідко

виражає і дозвіл, і запереченням-заборону. Коли дієслово *may/might* виражає можливість (співпадаючи з дієсловом *can/could*) або ймовірність, припущення, невпевненість, пораду тощо, як правило, воно перекладеться українською мовою за допомогою полісемантичного дієслова *могти*:

(23) *They may also peek into the Oort cloud, which Stern calls the solar system's attic* (National Geographic, 2013, p. 56).

(14) *Вони, можливо, також зазирнуть у хмару Оорта, яку Стерн називає горищем Сонячної системи* (Усе почалося з хаосу, National Geographic, 2013, с. 52).

(33) *Do you think Black's still in the castle? Dumbledore obviously thinks he might be, said Ron* (J.K. Rowling. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 1999, p. 163). Рон говорить, що на думку директора Дамблдора, Сіріус Блек все ще може перебувати в замку; допущення можливості чогось.

(33) *My name is Professor Trelawney. You may not have seen me before* (J.K. Rowling. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 1999, p. 103). Професорка Трелоні представляється і припускає, що учні мабуть ще не знайомі з нею.

Модальні дієслова «*can*» та «*could*» виражають фізичну та психічну можливість, спроможність певних дій:

(33) *We thought Azkaban was perfectly safe. If Black can break out of Azkaban, he can break into Hogwarts* (J.K. Rowling. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 1999, p. 65)

(33) *Listen, Harry, can I have a go on it? Can I?* (J.K. Rowling. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 1999, p. 225)

(33) *Harry, I can't believe it - you conjured up a Patronus that drove away all those Dementors! That's very, very advanced magic* (J.K. Rowling. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 1999, p. 412). Герміона дивується здатності Гаррі начаклувати собі патронуса, магічного охоронця; сумнів (у питаннях та запереченнях).

Отже, при аналізі "must" у контексті перфектного інфінітива вказується на використання його для вираження дій, які мали відбутися або не відбулися, але відомі мовцеві. Українська мова передає аналогічний сенс за допомогою модальних прислівників чи часток. Використання "may/might" може мати кілька інтерпретацій, і важливо знаходити відповідний контекст для точного визначення їхнього значення в перекладі на українську мову. Ми розглянули різні приклади і аспекти використання модальних дієслів, детально проаналізували їхні значення та спробували надати лексичні еквіваленти в українській мові для максимально точного передавання сенсів в різних контекстах.

2.3 Прийоми перекладу модальних дієслів *will/would, should/ ought to, need*

Для вираження ймовірності або припущення вживається також дієслово *will/would*. Дієслово *will* може виражати припущення, що ґрунтується не на фактах, а на суб'єктивній думці мовця. Часто дієслово *will* вживається при наявності в реченні таких дієслів, *to suppose* – припускати, *to expect* – очікувати. Поєднання дієслова *will* з неперфектним інфінітивом означає, що передбачувана дія або стан відноситься до теперішнього часу і не може відноситись до майбутнього. Утворення із допоміжним дієсловом у формі *would* зустрічається рідше; іноді у непрямій мові, іноді – для пом'якшення впевненості в припущенні:

1. (22) *It's a long shot, but we're hoping Curiosity will find organic molecules on Mars* (John Grotzinger, 2013, p. 40).

(5) *Є надія, хоча й децю примарна, що «К'юріосіті» зможе відшукати органічні молекули на Марсі* (Екскурсія на Марсі, National Geographic, 2013, с. 65).

2. (23) *Who would have thought the giant planets might move, that the entire layout of the solar system could change?* (National Geographic, 2013, p. 48).

(14) *Хто б міг подумати, що планети-велетні могли рухатися, що вся конкуренція Сонячної системи могла змінитися?* (Усе почалося з хаосу, National Geographic, 2013, с. 44).

Модальне дієслово *ought to* так само як і модальне дієслово *should* висловлюють моральне зобов'язання, передумову, бажаність, доцільність і деякі інші значення. Їхніє значення дуже близьке до таких відповідників в українській мові як треба або модальні дієслова слід, потрібно. Також у рівній мірі може бути виражене через модальне слово необхідно

Нерідко *should* має і «зворотню дію». Виступає у ролі підсилювача емоції, або оцінки, вираженого присудком головного речення. Тому природньо, що в перекладі *should* не приймає і натяка на повинність, а лише посилює значення присудка:

(22) *Soon after you read this, we should be on our five-mile way across the crater to the mountain* (John Grotzinger, 2013, p. 41).

(5) Невдовзі після того, як ви це прочитаєте, ми вже рушимо у восьмикілометрову путь через кратер гори (Експедиція на Марсі, National Geographic, 2013, с. 65).

Коли *ought to* висловлює бажання або ствердження чи припущення, його модальний сенс передається в українській через модальні прислівники і модальні слова «певне, напевне, мабуть».

Модальне дієслово *need*, як відомо, має дві форми реалізації, у якості недостатнього дієслова і звичайного дієслова з модальним значенням. Подвійний морфологічний характер дієслова *need* у будь-якому разі не впливає на лексичне значення, яке залишається в обох випадках однаковим. Таким чином, у своїх парадигматичних формах з особовими закінченнями або з допоміжним дієсловом *do/does* та інфінітивом з часткою *to*, дієслово *need* перекладається абсолютно так само, як у своїй неповноцінній (модальній) формі у теперішньому або минулому часі, завжди виступаючи у значенні треба, потрібно, необхідно:

(38) *The Sooam researches will need to transfer the nucleus into an elephant egg that has had its own nucleus removed* (Carl Zimmer, 2013, p. 36).

(9) *Дослідникам із Sooam треба буде перенести ядро в яйцеклітину слона, з якої видалене її власне ядро* (Повернути їх до життя, National Geographic, 2013, с. 42).

Модальне дієслово *can/could* виражає фізичну або розумову здатність, зазвичай, перекладається на українську мову за допомогою модального дієслова *могти*, *вміти* або за допомогою їх еквівалентів *мати змогу/можливість*, *бути в змозі/мати силу*:

(38) *In reality the only species we can hope to revive now are those that died within the past few tens of thousands of years and left behind remains that harbor intact cells, at the very least, enough ancient DNA to reconstruct the creature's genome* (Carl Zimmer, 2013, p. 33).

(9) *Нині можна сподіватися відродити тільки ті види, які вимерли за останні кілька десятків тисяч років і в чийх рештках збереглися осередки інтактних клітин, або хоча би достатня кількість стародавньої ДНК для реконструювання геномів тварин* (Повернути їх до життя, National Geographic, 2013, с. 39).

При вираженні сумнівів, недовіри, невпевненості і т.д. (в основному в питальних і негативних реченнях) Сенс дієслова *can/could* досить часто перекладається на українську мову за допомогою часток *невже*, *хіба* або прислівником *навряд*:

(38) *Can this possibly come true?* (Carl Zimmer, 2013, p. 37).

(9) *Чи може таке трапитись?* (Повернути їх до життя, National Geographic, 2013, с. 45).

Існує чотири модальних дієслова в англійській мові, для яких досить важко знайти еквіваленти в українській: *shall*, *will*, *would* і, частково, *should* (у формі минулого часу від *shall*). Ця особливість пояснюється тим, що вони не лише виконують роль модальних дієслів, але й використовуються як допоміжні. Модальне дієслово "*shall*" в основному вживається з другою та

третьою особою множини і іноді (у запитальних реченнях) з першою особою однини та множини. Залежно від того, що автор хоче виразити, "shall" може мати різноманітні значення. Також це дієслово з інфінітивом може надавати різні значення в простих чи складних реченнях. Воно часто використовується у текстах різних регламентів, декларацій, документів, договорів, контрактів тощо, де виражає примушення та обов'язок.

(35) *All legislative Powers shall be vested in a Congress of the United States, which shall consist of a Senate and House of Representatives* (The United States Constitution, 2004, p. 1).

Модальне дієслово *will* у сполученні з інфінітивом може виражати різні значення, серед яких основні - бажання, наполегливу вимогу, рішучість та намір. Це дієслово вживається з усіма особами в однині та множині, не втрачаючи своєї функції допоміжного дієслова для вираження майбутнього часу. У певних випадках його модальні значення можуть співпадати зі значеннями модального дієслова *would*. Це дієслово має різноманітні значення у різних контекстах, а його лексичні еквіваленти в українській мові можуть мати схожі або ідентичні значення. Використовуючи форму майбутнього часу та виражаючи впевненість у виконанні дії, *will* може бути перекладене українською за допомогою дієслів буду, буде, будеш, будуть, будете в залежності від контексту:

Модальне дієслово *would* вживається в різних ідіоматичних виразах та має як пряме, так і непряме значення. Це дієслово може служити для вираження припущень в англійській мові, а його значення може бути передане в українській мові за допомогою модальних слів чи за допомогою умовного способу присудка:

(34) *It would be better to quietly start the election campaign in a provincial district.* Напевне, краще спокійно балотуватися у провінційному окрузі (The Ukrainian, p. 18). За допомогою *would* можна виразити ввічливість, а в українській мові це значення можна виразити за допомогою дієслів у формі минулого часу та частки би, б.

Модальне дієслово *should* часто використовується для вираження значень як у теперішньому, так і майбутньому часі (а також для вираження умовності). Воно передає різноманітні значення та є близьким за значенням до інших модальних дієслів, таких як *ought to*, *have to*, *to be to*, *must*. Найзагальніше пряме значення цього модального дієслова в українській мові співвідноситься зі стативом слід, треба, повинно чи модальним словом або фразою потрібно/є потреба. Так, модальне дієслово *should* виражає обов'язок, повинність, моральний обов'язок та певну необхідність.

За допомогою модального дієслова *should* можна виразити пораду/рекомендацію, застереження (іноді наказовим способом):

(18) *You shouldn't worry, Watson* (Sir Arthur Conan Doyle, p. 45).

(4) *Не хвилюйтесь, Ватсоне* (Дмитренко, с. 48).

Отже, модальне дієслово "will" використовується для вираження припущень на підставі суб'єктивної думки мовця та часто супроводжується дієсловами, що вказують на припущення чи очікування. "Would," в свою чергу, використовується рідше та іноді в непрямій мові для пом'якшення виразності припущення. З модальних дієслів "can/could," "shall," та "would" важко знайти абсолютно еквівалентні українські конструкції, оскільки вони не лише є модальними, а й використовуються як допоміжні дієслова. Загалом, вивчення модальних дієслів вимагає врахування їхніх різноманітних значень та контекстів використання для точного та ефективного перекладу. У процесі роботи ми проаналізували вживання окремих модальних дієслів у художніх творах і статтях відомих журналів: у цілому, точний переклад модальних дієслів вимагає урахування контексту та використання різних варіантів українських конструкцій для передачі відтінків семантики, що властиві англійським модальним дієсловам.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ВИКЛИКИ КАТЕГОРІЇ МОДАЛЬНОСТІ

3.1 Практичний аналіз передачі модальності при перекладі художніх творів з англійської мови на українську

При перекладі художніх творів з англійської на українську мову, особливо при використанні модальних дієслів, перекладач повинен враховувати різноманітні стилістичні та культурні аспекти. Модальність у перекладі художньої літератури має визначальне значення, оскільки вона впливає на тон, настрій і сприйняття тексту читачем. Декілька ключових факторів, які важливо враховувати, включають:

1) **Стиль і тональність:** під час перекладу модальних дієслів слід звертати увагу на стиль і тон оригіналу.

2) **Контекст і культурні відмінності:** розуміння культурних розходжень у використанні модальних дієслів та їхніх варіантів у різних мовах. Важливо адаптувати слова, які мають специфічний сенс у їхньому первісному вигляді, до відповідних слів у цільовій мові.

3) **Конотації та експресивність:** збереження експресивних властивостей модальних дієслів, які можуть мати суб'єктивний відтінок. Розуміння конотацій та вибір виразів, що відтворюють тон оригіналу.

4) **Вибір еквівалентів:** знаходження відповідників модальних дієслів в українській мові, які передають аналогічний смисл та інтонацію. Врахування можливостей різних варіантів перекладу в залежності від контексту.

5) **Адаптація до літературного стилю:** забезпечення збереження стилістичних особливостей та виразності, характерних для літературного твору.

6) **Креативність та власний підхід:** використання креативності та індивідуального підходу для передачі унікальних аспектів модальності у творі.

Морфологічно модальні дієслова називають недостатніми, оскільки вони не мають типових форм звичайних дієслів, таких як неособові, перфектні форми часу або форми майбутнього часу. Не мають закінчення у третій особі однини та мають негативну та запитальну форми без допоміжного слова *to do*. Таким чином, усе це вказує на те, що модальні дієслова є модальними за значенням, функціонально службовими та недостатніми за формою. Вони знаходяться між службовими та повнозначними дієсловами в системі дієслів.

Модальність виражена окремим дієсловом чи побудовою висловлювання загалом під час перекладу не має значення. Різниця у засобах вираження модальності у різних мовах призводить до змін у категорії модальності, що часто стає необхідною. Головними чинниками замін є функція модальності висловлювання та вимоги мовної норми. Модальність є обов'язковою складовою висловлювання, тож переклад не може бути вважений повноцінним, якщо він не передає модальність тексту. Перекладачі стикаються з різноманітними проблемами, включаючи лексико-граматичні та синтаксичні відмінності.

У практичній частині цього дослідження, ми спробуємо проаналізувати різні способи вираження модальності в перекладі на прикладі твору Е. Хемінгуей «Недовге щастя Френсіса Макомбера». Мета полягає в тому, щоб знайти способи впровадження модальності в тексті, класифікувати мовні засоби, які використовуються для її вираження, і визначити особливості художніх текстів оповідань, пов'язаних із використанням модальних засобів і їх перекладом на українську мову [44, с. 614–675].

Сучасна лінгвістика активно вивчає різноманітні аспекти, включаючи переклад та його процеси. Для забезпечення якісного, адекватного та зрозумілого перекладу застосовуються різні трансформації перекладу. У нашому випадку ми аналізуємо переклад Митрофанова. Митрофанов вважає, що сумлінний перекладач повинен прагнути до максимально точного відтворення творів в їхній повноті та багатстві, з усією їхньою

поліфонічністю. І коли він часом збивається у своєму творчому пошуку, це має бути предметом серйозної ділової розмови, а не легковажним відкиданням його роботи серед інших праць [18, с. 4]. При виконанні перекладу він застосовував різноманітні перекладацькі трансформації, такі як еквівалентність, адекватність, компенсація, емпатизація, заміна, граматичне співставлення, вилучення, конкретизація та нейтралізація, щоб знайти найкращий спосіб передачі змісту та емоцій оригінального тексту українською мовою. У тексті суб'єктивна модальність виражається різними лінгвістичними засобами, такими як вступні слова та фрази, модальні частки та дієслова, повтори, підкріплені художніми прийомами, такими як метафора, метонімія, епітет, порівняння та інші.

Модальність є одним з обов'язкових елементів висловлювання. Переклад не може вважатися повноцінним, якщо в ньому немає модальності тексту. Перед перекладачем постають різного роду проблеми – синтаксичні та лексико-граматичні. У різних контекстах англійські модальні дієслова виконують різні функції, які передаються і під час їх перекладу:

(21) *But even so, I should think she'll repay them by the time she's twenty* (Golden A., 2005, p. 24).

У цьому випадку модальне дієслово *should* відображає волю мовця, яка спрямована на самого себе. У наступному прикладі *should* у додатковому підрядному реченні виражає не повинність, а підкреслену емоційність усього висловлювання загалом [21, с. 309]. У цьому контексті *should* має зворотню дію, бо це модальне дієслово підсилює експресивність підмета головного речення та відображається лише в перекладі останнього.

(27) *It is ironical that war should have succumbed to its own perfected technology* (Lovett J., 1886, p. 2).

У книжно-літературному стилі модальні дієслова *may* та *might* з інфінітивом дуже часто виконують функцію здогадки щодо передбачуваної ситуації:

(27) *She walked slowly to the door, but the colonel stopped to say a word to a Swiss who might have been a local attorney* (Lovett J., 1886, p. 207).

Також *may* та *might* вживаються для позначення дії, яка було на межі, щоб відбутися, але так і не сталася:

(19) *Due to unhealthy conditions in the American fertilizer industry my health was badly injured and I might have lost my sight* (Foster W., 2000, p. 42). – Через антисанітарійні умови на американських заводах добрива, моє здоров'я було підірвано, і я ледве не втратив зір.

Поєднання дієслова *will* та *would* з інфінітивом (здебільшого перфектним) можуть використовуватися для позначення звичної, повторювальної дії і також як функція припущення, відображеного у ввічливій формі, тому така конструкція у більшості випадках трапляється у промовах, наукових працях тощо:

(24) *The reader who has studied the foregoing pages with attention will have obtained a fairly correct notion of the language spoken by our ancestors* (Jespersen O., 2006, p. 30). – Читач, уважно вивчавший попередні сторінки, мав отримати доволі чітке уявлення про мову, на якій говорили наші пращури. У наведеному прикладі припущення межує зі впевненістю, та, що характерно для цієї конструкції, істинність цього припущення може бути негайно перевірена.

Модальні дієслова та вирази можуть нести як семантичне, так і прагматичне значення, яке може змінюватися в залежності від контексту та намірів мовця. Семантичне значення модального виразу визначає його основне, буквальне значення слова або словосполучення, у той час як прагматичне значення стосується ставлення мовця до пропозиції, таке як його переконання в правдивості, необхідності або бажаності [16, с. 70]. Найбільш поширені модальні вирази – *to be supposed to* (маєш, повинен), *to be able to* (мати змогу, бути здатним), *to be allowed to* (мати дозвіл, дозволятися). Прагматичне значення модальних дієслів може бути розглянуте як одна з можливих конотацій, що пов'язана з ними, і воно може

змінюватися під час комунікації, залежно від контексту. Постійне вживання модальних дієслів у конкретних ситуаціях призвело до їхньої інтеграції в усталені вирази:

(28) *You are supposed to nod to all and sundry you meet on the road whether you know them or not* (Montgomery, 2008, p. 12). – Ви повинні кивати всім і кожному, кого зустрічаєте на дорозі, незалежно від того, знаєте ви їх чи ні. "To be able to" використовується для вираження можливості або здатності (фізичної) зробити щось:

(28) *I was pleased to be able to do you some small service* (Montgomery, 2008, p. 174). – Я був радий, що зміг надати вам невелику послугу. "To be allowed to" використовується для вираження дозволу на зроблення чогось. Наприклад:

(28) *She says if women were allowed to vote we would soon see a blessed change* (Montgomery, 2008, p. 82). – Вона каже, що якби жінкам дозволили голосувати, ми б незабаром побачили благословенні зміни.

Таким чином, у процесі перекладу художніх творів з англійської на українську мову, особливо при використанні модальних дієслів, виявлено ряд ключових аспектів, які визначають успішність передачі сенсу та емоційного відтінку оригіналу. Модальність у перекладі художньої літератури має велике значення, впливаючи на тон, настрій та сприйняття тексту читачем. Важливо зберігати експресивні властивості модальних дієслів та розуміти їхні конотації, а також знаходити відповідників модальних дієслів в українській мові та адаптовувати до відповідного контексту.

3.2 Суб'єктивна модальність висловлення у писемній комунікації

У писемній комунікації суб'єктивна модальність висловлення відображає здатність мовця критично оцінювати своє мовлення щодо його зв'язку з реальністю, власними знаннями, оцінками та суб'єктивним

ставленням до мовленнєвої ситуації. Суб'єктивна модальність має багато значень у письмовій комунікації.

Суб'єктивна модальність реалізується через організацію змісту речення, яке включає модусну сферу значень речення. Інтонація, морфологія, синтаксис, фонетика та граматична стилістика є кількома рівнями мовного вираження суб'єктивної модальності. Типи суб'єктивної модальності:

1. Оцінні роздуми: Передбачають суб'єктивний компонент позитивного/негативного ставлення суб'єкта оцінки до об'єкта. Наприклад: подобається/не подобається, схвалюю/не схвалюю і т.д.
2. Імпліцитний акт поради: Адресант неявно висловлює своє ставлення до певної ситуації чи предмета через імпліцитний акт поради.
3. Перформатив: Мовець виражає своє ставлення через перформативні висловлення: пропонувати, радити.

Роль суб'єктивної модальності в писемній комунікації:

1. Розширення модальності: Вивчення суб'єктивної модальності дозволяє розширити структуру модальності та дослідити особистісно-суб'єктивний компонент висловлення [33, с. 23].
2. Вираження особистісного ставлення: Допомагає виразити особистісне ставлення мовця до мовлення, надаючи йому більший виразний потенціал.

На різних лінгвістичних рівнях можна визначити ієрархію засобів вираження суб'єктивної модальності. Ці рівні включають розповідний, спонукальний, питальний (з проханням чи наказом, ввічливий чи категоричний), морфологічний та синтаксичний склад, а також розділові знаки, які використовуються авторами. У галузі граматичної стилістики можна виявити різноманітні форми модальності, включаючи вставні слова, конструкції та функції імперативу. Вивчення суб'єктивної модальності в письмовій комунікації сприяє розширенню розуміння структури модальності та розвитку досліджень у напрямку особистісно-суб'єктивного компоненту висловлення. На граматичному рівні суб'єктивна модальність служить для уточнення та коригування об'єктивно-модального значення речення,

пов'язаного з опозицією реальності/ірреальності, або, іншими словами, вона виступає як аспект відношення висловлення, функціонуючи як предикативний аспект.

Модальне значення спонукального способу розглядається як намагання мовця викликати бажану дію, яка може здійснитися лише за наявності доброї волі особи, до якої звертається мовець. У спонукальному способі можна відзначити елементи як умовного, так і наказового способів: бажана для мовця дія може мати місце за певних умов, проте ці умови не виражені явно, як у конструкціях із дієслівними формами умовного способу:

(7) *Беріть, як хочете. Мені б хотілося не те що 25 прим., а всі їх спродати. Я й забалакував про це з Вами колись, – чи не взялися б Ви за це діло, маючи свою книгарню і свої знески з другими?* (Мирний П., с. 421).

Вираження модальності бажаності в здійсненні певної дії відбувається шляхом використання форми умовного способу дієслова, що вказує на це, як, наприклад: (12) *Бажав би я, щоб воно теж увійшло у збірку моїх оповідань, якщо тільки будуть видані вони* (Тесленко А., с. 494).

Чи імпліцитно і може доповнюватися експресивним звертанням: (10) *Господи, що би я дав, щоб тебе знов між своїми побачити і послухати твоє живе скриляюче слово!* (Старицький М., с. 525).

Модальність пов'язана з оцінним аспектом мовлення: модальний компонент висловлення виражає оцінку щодо ймовірності, можливості, необхідності чи бажаності, значення експресивної оцінки:

(15) *Знаєте, місця в Чернівцях не дали мені, бо я замало клерикальна. Чорт їх побери, вже вони мене не переіначуть* (Ярошинська Є., с. 398).

Оцінні роздуми передбачають суб'єктивний компонент позитивного чи негативного ставлення суб'єкта оцінки до її об'єкта і подаються експліцитно як відношення подобається / не подобається, схвалюю / не схвалюю, наприклад: (6) *Видання Спілки дуже подобається не тільки мені, але й усім, хто з ними познайомився* (Коцюбинський М., с. 266). (11) *Нарис Ольги Кобилянської не сподобався, бо дуже помотаний* (Стефанік В, с. 157).

Оцінне ставлення адресанта до стану речей чи предмета мовлення виявляється у неявному висловленні поради. Ступінь цієї оцінки передається прислівниками «добре» або «краще». Модальна оцінка стану речей може бути передана через перформатив «раджу» та підсилюватись оцінною лексемою «краще». Адресант неявно висловлює своє ставлення до соціальних стереотипів адресата, наприклад:

(13) *Раджу Вам тим часом не думати про сі речі, а коли Ви хочете поспішити з приїздом в Софію, то зробіть се краще ради мене, а не ради Ваших господдарських клопотів* (Українка Л., с. 260).

Взаємодія модальної структури зі змістом речення, включаючи його модальність, дозволяє визначити питальні речення. Модальна форма питання передбачає введення до структури речення і його основного змісту особливого тону вираження волі мовця. Цей тон вимагає від співрозмовника (іноді від самого мовця) підтвердження чи заперечення відповідності основного змісту речення об'єктивній дійсності або доповнення цього змісту новим необхідним компонентом, який відповідає дійсності, що в даному контексті відображається [52, с. 36]. Модальне значення питальності проявляється в тому, що віддзеркалення дійсності реалізується у формі запитання про реальність чи ірреальність факту і виражає прагнення мовця отримати конкретну інформацію. Це супроводжується питальною інтонацією.

Таким чином, питальна модальність є значенням ствердження / заперечення і віддзеркалює характер відношення між предметом мовлення і тим, що про нього говорять.

3.3 Модальність у наукових текстах і перекладі політичних промов

У значенні заборони найчастіше використовуються такі модальні дієслова як *should, must, can, ought, may* та *dare*. Ці модальні дієслова використовуються з негативною часткою *не* для вираження цього значення.

Вони вживаються лише у негативних реченнях з інфінітивом. Але кожен із цих дієслів з негативною часткою зберігає відтінки своїх значень. Так модальне дієслово *must* у негативній формі висловлює категоричну заборону скоєння будь-якої дії. При цьому заборона може бути заснована на особистій думці промовця або продиктований загальними правилами та законами. Дієслова *can* і *may* подібні у своєму значенні заборони. Часто вони можуть бути взаємозамінні в реченні, але *can* вживається більше в розмовній мові, ніж в офіційному стилі. У негативних реченнях часто дієслово може замінюється дієсловом *must*.

Дієслово *dare* використовується в значенні заборони в більшості випадків в розмовної мови. У цьому значенні дієслово виражає категоричність вчинення дії з відтінком обурення. У значенні докору та несхвалення використовуються такі модальні дієслова як: *should* та *might*. Ці дієслова вживаються в негативних та ствердних реченнях, часто вживаючись з негативною частинкою або з перфектним інфінітивом основного дієслова.

Вираження докору чи несхвалення щодо будь-якої дії, що стосується теперішнього часу, можливе за допомогою використання цих дієслів з негативною частинкою «не». Модальне дієслово *might* може висловлювати зауваження. У цьому значенні вживається лише дієслово *might*. *Might* у поєднанні з інфінітивом відноситься до сьогодення, минулого і майбутнього часу; в поєднанні з перфектним інфінітивом *might* висловлює жаль про невиконаному дії і стосується лише до минулого. Дієслово *should* вживається для висловлення докору з приводу несхвалення вчиненої дії. У існуючому значенні ці дієслова вживаються з перфектним інфінітивом. Негативна форма *shouldn't* у поєднанні з перфектним інфінітивом показує, що ця дія відбулася, але це було небажано.

У наукових текстах модальні висловлення також використовуються для формулювання припущень, визначення рівня довіри до результатів дослідження та уточнення об'єктивності висловлювань. Явище модальності у наукових текстах визначається вживанням специфічних мовних засобів для

вираження ставлення автора до власних думок, припущень, чи результатів дослідження. Модальність в наукових текстах відображає ступінь впевненості, можливості, обов'язку, прагнення та інших модальних значень, які впливають на тон та смислове навантаження висловлювань.

Явище модальності у перекладі політичних промов визначається специфікою виразу волі, необхідності, можливості та інших модальних значень у мовленні політичних лідерів:

(32) *And yes, there were times when Democrats had to go it alone (The White House, 07.02.2023).* Вираз "had to go it alone" натякає на необхідність чи зобов'язання, вказуючи на те, що демократи стикалися з ситуаціями, коли співпраця була неможлива чи ефективна. Доповідач визнає проблеми чи обмеження, які потребують незалежних дій, підкреслюючи прагматичні аспекти прийняття політичних рішень.

Також, аналізуючи виступ Джо Байдена, можна звернути увагу на особливості використання модальних слів:

(32) *We're often told that Democrats and Republicans can't work together (White House Official Website: Speeches and Remarks, 07.02.2023)* – вираження неспроможності чи неможливості.

(32) *Yes, we disagreed plenty. And yes, there were times when Democrats had to go it alone (White House Official Website: Speeches and Remarks, 07.02.2023)* – вираження необхідності або обов'язку.

(32) *To my Republican friends, if we could work together in the last Congress, there is no reason we can't work together in this new Congress (White House Official Website: Speeches and Remarks, 07.02.2023)* – вираження здатності та неспроможності.

На прикладі виступу президента України Володимира Зеленського можна відслідкувати особливості вживання модальності та зміну тону висловлювань. Модальні дієслова, використані в тексті, передають відчуття необхідності, постійних зусиль, відповідальності та логічного наслідку. Доповідач наголошує на необхідності пам'ятати, описує поточні дії та

спроби, заперечує обмежене тлумачення дій Росії, висвітлює центральну тему війни та висловлює подяку за нинішню допомогу. Основна мета полягає в тому, щоб навчитися правильно передавати зміст повідомлення та стиль виступаючого, а також адаптувати його до культурного та мовного контексту цільової аудиторії [17, с. 17]. Ці модальні дієслова створюють загальний тон терміновості, рішучості та спільної відповідальності у вирішенні конфлікту та його ширших наслідків:

(30) *We must remember that Russia is not fighting now to stay in our Mariupol or Crimea* (President of Ukraine Official Website: Speeches, 21.11.23) – вираження необхідності або обов'язку.

(30) *And it is up to us to decide, not the Kremlin* (President of Ukraine Official Website: Speeches, 21.11.23) – вираження відповідальності або повноважень.

(31) *So, we should intensify our joint work against this – against all intermediaries that help Russia circumvent sanctions. The key geopolitical manifestation of unity for Europe – unity on the issue of EU enlargement – should also be viewed from the perspective of security* (President of Ukraine Official Website: Speeches, 26.10.23) – висловлення пропозиції чи рекомендації.

(31) *All the assets of the terrorist state and its associates in all available jurisdictions must be frozen and used to compensate for the damage caused by Russian terror* (President of Ukraine Official Website: Speeches, 26.10.23). – вираження необхідності або обов'язку.

В англійській мові модальність найчастіше передається модальними дієсловами, а в українській – модальними словами та частками. Англійські модальні дієслова відповідають в українській мові модальним словам, часам та способам, модальним дієсловам. Часи та спосіб в однаковому ступені використовуються для передачі модальності як в англійській, так і українських мовах. Але англійські часи, способи можуть відповідати в українській мові модальним словам, часткам, модальним дієсловам та, звичайно, часам і способам. В англійській мові модальні слова

відтворюються в українській мові модальними словами, частками, часами, способами:

(29) *As it has for more than two centuries, progress will come in fits and starts* (Barack Obama "Full Text of Barack Obama's Victory Speech", 7 Nov. 2012). – Як показують більш як два століття, шлях прогресу буде уривчастий.

(37) *Perhaps someday in the future there will be a magical moment when the countries of the world will get together to eliminate their nuclear weapons* (BTGMPMS, Prime Minister's speech, 2016). – Можливо, колись у майбутньому настане чарівний момент, коли країни світу зберуться разом, щоб відмовитися від ядерної зброї. Досить стійкі відповідності в процесі відтворення модальності у перекладах політичного дискурсу спостерігаються між таким українським та англійськомовним модальним дієсловом «повинен» та “should” які становлять зміст калькування.

(36) *That's what we should do as a country – making sure we are ready to cope with future crises* (TPCDC, David Cameron's speech, 2015). – Це те, що ми повинні зробити як країна – переконавшись, що ми готові впоратися з майбутніми кризами.

Випадки, коли модальність не має відповідника в українській мові можуть призводити до втрати модальності у трактуванні позиції мовця та збереження еквівалентності у віднесенні дії до майбутньої реальності. Водночас і граматична категорія часу зазнає зміни: теперішній час в англійському реченні трансформується у майбутній час українського дієслова. Отже, перекладач найчастіше використовує такі способи перекладу модальних дієслів, як еквівалентність та опущення, а серед засобів перекладу – дійсний спосіб. Найменше труднощів уявляють ті випадки, коли модальність передається у перекладі та у оригіналі однаковими засобами: відмінами, модальними дієсловами, модальними словами.

(17) *We will no longer accept politicians who are always complaining but never doing anything about it* (DTIS, Donald Trump inauguration speech, 2017). – Ми не будемо миритися з політиками, які постійно говорять і нічого не

роблять, постійно скаржаться – і палець об палець не вдарять У даних прикладах політичних промов використовується ряд модальних дієслів, і ми можемо простежити, що вони не відповідають тотожнім в українській мові:

(36) *Working mothers would send children to school sick – because they didn't feel able to take time off to look after them* (TPCDC, David Cameron's speech, 2015). – Працюючі матері, бувало, відправляли своїх дітей до школи хворими, тому що були не в змозі взяти вихідні дні по догляду за ними. (модальне дієслово – модальне дієслово в майбутньому часі).

(37) *But none of this will mean anything if the war does not stop.* (BTGMPMS, Prime Minister's speech, 2016). – Але все це означатиме нічого, якщо війна не припинеться. (модальне дієслово – майбутній час).

(17) *Today, January 20 2017, will be remembered as the day the people became the rulers of this nation again.* (DTIS, Donald Trump inauguration speech, 2017) – 20-е січня 2017-го року увійде в історію як день, коли люди стали власниками цієї країни знову. (модальне дієслово – перебудова речення).

Модальне дієслово *must* можна простежити у промовах політичних діячів протягом всього тексту. В перекладах воно часто має прямі відповідники – еквівалентні модальні дієслова *мати*, *бути повинним*, як у реченнях:

(37) *As we leave the European Union, we must define an ambitious new role for ourselves in the world* (BTGMPMS, Prime Minister's speech, 2016). – Ми виходимо з Європейського Союзу, через це ми повинні визначити для себе амбіційну нову роль у світі.

Таку ж саму ситуацію можна простежити і на прикладах модальних дієслів *can*, *may*, *might* та *will*.

(37) *They might even partner with an existing non-selective school within a multi-academy trust or sponsor a currently underperforming non-selective academy* (BTGMPMS, Prime Minister's speech, 2016). – Вони можуть навіть співпрацювати із існуючою загальнодоступною школою в рамках

багатоакадемічної довіри чи спонсора, неефективної загальнодоступної вищої школи в даний час.

(36) *We've proved it in schools across our country that the poorest children don't have to get the worst results – they can get the best* (TPCDC, David Cameron's speech, 2015). – Ми продемонстрували це в школах по всій країні, де найбіднішим дітям не доводиться отримувати найгірші результати – вони можуть досягти успіху.

(17) *There is no fear, we are protected and will always be protected by the great men and women of our military and most importantly we will be protected by god* (DTIS, Donald Trump inauguration speech, 2017). – Не потрібно боятися. Ми захищені – і нас завжди будуть захищати великі жінки і чоловіки, наші військові і наші поліцейські, наші правоохоронні органи. Але перш за все нас буде захищати Бог.

Отже, у наукових, політичних та публічних виступах вживання модальних висловлень має визначальне значення для формулювання тону, відтінку та ступеня впевненості автора. У наукових текстах модальні висловлення використовуються для вираження припущень, довіри до результатів та уточнення об'єктивності. В політичних промовах, як прикладно вказано на прикладі виступів Джо Байдена, Володимира Зеленського і Барака Обама модальності передають неспроможність, необхідність, здатність та відповідальність, формуючи загальний тон та враження від висловлювань.

РОЗДІЛ 4

СИНТЕЗ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА КОГНІТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

4.1 Формування іншомовної граматичної компетенції

Грамматичний аспект мовлення охоплює аналіз мовної компетентності, яка визначається як здатність розуміти та створювати безліч правильних висловів, використовуючи засвоєні мовні символи та правила їх поєднання. Це також охоплює здатність створювати граматично вірні структури та синтаксичні конструкції, а також розуміти смислові відрізки мовлення, організовані відповідно до мовних норм, і використовувати їх у контексті, у якому їх використовують носії мови.

Грамматична компетентність (ГК) визначається здатністю особи правильно граматично оформляти своє усне та письмове висловлювання, а також здатністю розуміти граматичне оформлення мовлення інших людей. Ця компетентність базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок і знань, а також граматичної усвідомленості. ГК включає три основні компоненти: граматичні навички, граматичні знання і граматичну усвідомленість. Грамматичні знання включають розуміння граматичних правил і правильне використання частин мови та їхніх форм. Грамматичні навички виявляються у здатності використовувати ці правила в реальних мовних ситуаціях. Грамматична усвідомленість полягає в здатності розпізнавати граматичні структури в тексті та розуміти їхню роль у мовленні [19, с. 100]. Ці компоненти взаємодіють, щоб сформувати високий рівень граматичної компетентності у мовця.

Грамматичні знання в іноземній мові включають граматику, яка була ретельно відібрана, підготовлена та систематизована, і яку учні повинні вивчати протягом курсу навчання мови. Той, хто слухає або читає речення,

повинен зрозуміти його синтаксичну структуру на основі елементів, які він сприймає, і свого попереднього мовного досвіду, щоб зрозуміти його загальний сенс. Цей процес, який називають прогнозуванням синтаксичної структури речення, дуже важливий під час аудіювання, оскільки слухач чує текст лише один раз і повинен запам'ятати кожен із його компонентів у тій самій послідовності, в якій вони надходять [28, с. 14]. Операції прогнозування синтаксичної структури також важливі під час читання. Незважаючи на те, що у читача є можливість повернутися до початку речення та перечитати його, це може відволікти його від основної мети читання, яка полягає в отриманні нової інформації.

Структуру граматичної компетентності можна подати у вигляді схеми (див. рис. 4.1):

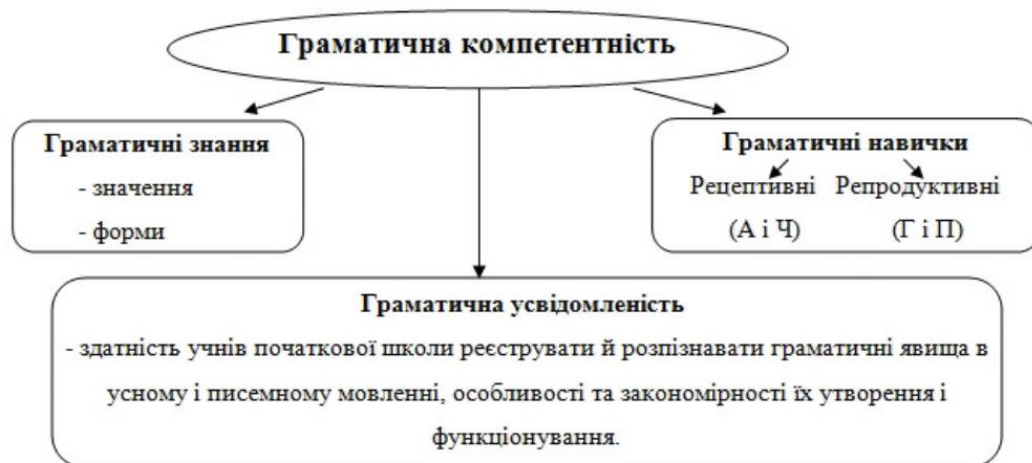

Рис. 4.1. Структура граматичної компетентності

Знання граматики іноземної мови включає структуровану граматику, яку учні повинні вивчати протягом курсу вивчення мови. За словами Н.К. Складенко, просте розпізнавання окремих граматичних форм є недостатнім. Слухач або читач повинен мати розуміння синтаксичної структури речення на основі елементів, які він сприймає, а також свого мовного досвіду, щоб зрозуміти його загальний сенс. Цей процес, відомий як прогнозування синтаксичної структури речення, виявляється дуже важливим під час

аудіювання, оскільки слухач чує текст лише один раз і повинен запам'ятати кожен із його компонентів у тій самій послідовності, в якій вони надходять [28, с. 14]. Обрану граматичну структуру (ГС) потрібно оформити таким чином, щоб вона відповідала стандартам ІМ, що вивчаються: порядок слів у реченні та форма слів. Учні повинні поєднати комунікативний намір і форму, за допомогою якої вони висловлюються, у своєму свідомості під час вибору і висловлення ГС. Для цього потрібно виконувати конкретні мовленнєві завдання: запитати, попросити, заперечити, підтвердити чи спростувати чийсь думку тощо. Сформованість граматичної навички демонструється можливістю автоматизувати дії, такі як вибір структури, необхідної для оформлення думки, а також оформлення речення відповідно до неї.

Граматична структура – це механізм сигналів, який дозволяє передавати конкретні значення. Наприклад, в англійській мові модальне дієслово *must* у сполученні з перфектним інфінітивом сигналізує про впевненість у тому, що дія мала місце; сигнал *'s* передає поняття приналежності. Граматичні навички є найважливішим компонентом ГК. Граматичні навички, як і всі інші мовленнєві навички, мають характеризуватися такими ознаками як автоматизованість, гнучкість і стійкість та формуватися поетапно. Сформованість репродуктивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній і письмовій формах (говоріння і письмо). Той, хто говорить/ пише, має спочатку вибрати ГС, яка б відповідала ситуації мовлення. Подальший вибір залежить від часу події, про яку йдеться, від характеру інформації.

На вибір ГС також впливають стосунки між людьми, що спілкуються. Обрану ГС слід оформити відповідно до норм ІМ (морфологічних і синтаксичних). Вибір та оформлення ГС здійснюються паралельно, щоб у свідомості мовця поєднувалися комунікативний намір і форма, за допомогою якої цей намір виражається. Однією з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки як усно, так і письмово є розвиток репродуктивної

граматичної навички. Спочатку людина, яка говорить або пише, повинна вибрати мовний стиль, який відповідає ситуації мовлення.

На відміну від репродуктивної граматичної навички, яка передбачає вибір форми згідно з комунікативним наміром, ситуацією мовлення тощо, першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є сприймання звукового або графічного образу ГС. Якщо рецептивна граматична навичка сформована, сприймання супроводжується розпізнаванням граматичних форм і співвіднесенням їх з певним значенням. Представимо на схемі (див. рис. 4.2) операції, що входять до рецептивної і репродуктивної граматичної навички [29, с. 239].

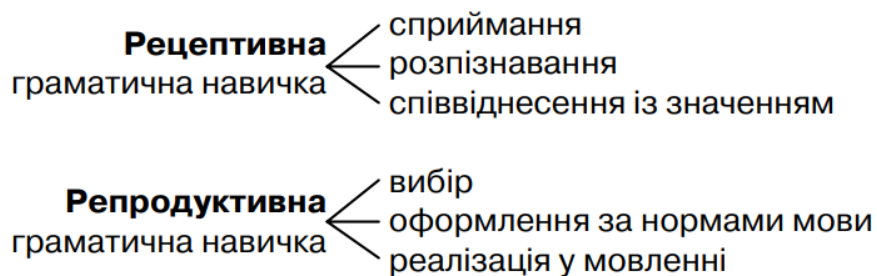

Рис. 4.2 Операції, що входять до граматичної навички

Грамматична усвідомленість є частиною загальної мовної усвідомленості людини або рефлексорного підходу до явищ мови і мовлення, а також до власних процесів учіння та освоєння іншомовної комунікативної компетентності та її складових. Це вміння особи розмірковувати над формуванням своєї граматичної компетентності, свідомо реєструвати й розпізнавати граматичні явища в усному і писемному мовленні, їхні особливості та закономірності утворення і функціонування; розуміти свій стиль мовлення та особливості навчання, аналізувати граматичний аспект свого мовлення тощо.

Три групи факторів сприяють труднощам у розвитку ГК: а) індивідуальні особливості учнів; б) ІМ, що вивчається; в) навчання: викладач, технології навчання та навчальні матеріали. ІМ, що вивчається,

спричиняє велику кількість труднощів, з якими стикаються учні під час навчання граматичного матеріалу. Вони пов'язані з наступним:

1) інтерференцією рідної мови, оскільки учні вже володіють навичками використання граматичних засобів рідної мови. З одного боку, це корисно, але з іншого – створює проблеми. Використання прийменників, значення яких відрізняються в різних мовах, є великою проблемою для учнів, які навчаються українською мовою;

2) присутність або відсутність певних граматичних ознак у рідній мові. Наприклад, в українській мові є сім відмінків, в німецькому — чотири, а в англійській — жодних; або в українській мові немає такого граматичного явища, як артикль;

3) граматична складність, пов'язана з різноманітністю морфологічних форм, наявністю багатозначних і багатофункціональних явищ (внутрішньомовна інтерференція);

4) співвідношення граматичних значень і випадків вживання (значення і випадки вживання збігаються в обох мовах або не збігаються);

5) спосіб утворення форми граматичних явищ (спосіб утворення форми сходиться в рідній і ІМ або відрізняється в рідній і ІМ);

6) оволодінням граматичним явищем у морфології (наприклад, відсутність в англійській мові системи відмінювання іменників полегшує вивчення останніх, проте ускладнює процес оволодіння прийменниками; труднощі, з якими зустрічаються учні під час вивчення іменників з артиклями або оволодіння категорією роду; труднощі, що виникають у процесі засвоєння узгодження часів тощо) і в синтаксисі [29, с. 240].

Під час розвитку іншомовної граматичної компетенції важливо враховувати наступні лінгвістичні аспекти:

а) Дотримання дидактичного принципу ізоляції труднощів та прогресивного вивчення матеріалу від простого до складного.

б) Задоволення потреби у комунікації, оскільки вивчення граматичних явищ є важливим для задоволення практичних потреб у

мовленні (навички усного та писемного мовлення, читання та письма) в межах обраної програми навчання.

с) Наявність достатнього словникового запасу, який дозволяє автоматизувати використання граматичних конструкцій. Якщо учні на даному етапі не володіють достатньою кількістю лексичних одиниць і не можуть використовувати нові граматичні правила у різних ситуаціях або не можуть продемонструвати їх за допомогою достатньої кількості прикладів, рекомендується відкласти їх вивчення на більш пізній етап. В іншому випадку навчання може перетворитися на теоретичне усвідомлення, не розвиваючи при цьому навички практичного використання граматичного матеріалу в мовленнєвій діяльності.

Комунікативна компетенція (КК) має структуру, як багатокomпонентне явище. Як мінімум, структура КК складається з таких компонентів: а) мовні навички; б) мовні навички; в) навички соціокультури; г) стратегічні навички; д) дискурсивні навички; е) когнітивні навички; Мовну компетенцію можна визначити як здатність мовця розуміти і створювати безліч речень, які мають певне значення один для одного, створювати граматично правильні форми та синтаксичні побудови, розуміти смислові відрізки в мовленні, які організовані відповідно до існуючих мовних норм, і використовувати їх так, як вони використовуються носіями мови в окремих ситуаціях.

Крім того, мовна компетенція включає граматичні навички, які включають: а) системне знання лексичного, морфологічного, синтаксичного, фонетичного та орфографічного аспектів мови для розуміння та побудови осмислених і зв'язних висловлювань; б) володіння граматичними поняттями, а також засобами вираження граматичних категорій; в) знання стилістичних особливостей іноземної мови, що вивчається; г) автентичність використання іноземної мови; д) навички і вміння адекватно використовувати граматичні явища в МД в різноманітних ситуаціях спілкування для розв'язання комунікативних задач і вирішення проблем [8, с. 75]. Мовленнєва компетенція – це складна багатогранна здатність людини розуміти,

декодувати та адаптуватися до інформації в спілкуванні. Ця діяльність здійснюється за допомогою набутих знань, навичок і вмінь.

Соціокультурні компетенції включають у себе знання студентів про культуру, історію, географію, економіку, державний устрій, особливості побуту, традиції та звичаї країни, мова якої вивчається. Також до складу цих компетенцій входить лінгвокраїнознавча компетенція, яка передбачає розуміння особливостей мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови в конкретних контекстах.

Студенти мають здатність поліпшувати свій мовний та соціальний досвід під час іншомовного спілкування, що вважається стратегічною компетенцією. Ця компетенція передбачає здатність власника мови розуміти різні форми комунікативних висловлювань, формувати цілісні, логічні та зв'язні повідомлення у різних функціональних стилях, а також вибирати лінгвістичні засоби відповідно до типу висловлювання – це є складовою дискурсивної компетенції.

Здатність виконувати комунікативно-розумову діяльність, тобто вирішувати мовленнєво-розумові задачі за допомогою комплексу мовленнєвих дій і мисленнєвих операцій, відома як когнітивна компетенція. Навички та вміння забезпечують мовленнєві дії [8, с. 9]. Формування понять, розв'язання інтелектуальних задач і проблем, обробка інформації та багато іншого є частиною мисленнєвих операцій. Ці операції залежать від того, наскільки багато ми знаємо, розуміємо та усвідомлюємо завдання, яке потрібно вирішити, а також маємо навички розв'язання інтелектуальних задач. Йдеться про когнітивні навички, тобто способи мислення, за допомогою яких людина використовує зовнішні стимули, такі як інтелектуальні завдання, щоб покращити свої когнітивні процеси та оптимізувати свій пізнавальний процес.

Процес формування когнітивних навичок складається з трьох стадій: 1) початкова або когнітивна стадія, під час якої людина розуміє мовленнєво-розумову задачу; 2) проміжна або асоціативна стадія, під час якої людина

намагається використовувати методи, які збільшують швидкість виконання мовленнєво-розумових дій; 3) найвища або автономна стадія, під час якої правильні відповіді стають автоматизованими, що збільшує швидкість. Здатність передавати комунікативний зміст у спілкуванні залежить від того, наскільки добре студенти володіють комунікативною стратегією висловлювання як евристичним інтенціональним плануванням дискурсу, щоб досягти спільного результату з іншими учасниками.

Так як оволодіння граматичною стороною іноземної мови неможливо розглядати окремо від процесу комунікації, граматична компетенція входить у сферу комунікації. Вона базується на двох основних типах механізмів: комунікативних і когнітивних. Перші сприяють оволодінню іншомовною мовою, допомагаючи ефективно спілкуватися, а другі сприяють процесу концептуалізації, що призводить до утворення концептів у свідомості людини. Граматична компетенція базується на певних знаннях, навичках, уміннях і здатності ефективно використовувати їх у навчально-комунікативному процесі. Це дозволяє студентам професійно використовувати іноземну мову для виконання завдань і на рівні спілкування.

4.2 Модальність у когнітивній лінгвістиці

Когнітивна лінгвістика вивчає модальність, досліджуючи, як мова відображає когнітивні процеси та взаємодіє зі світоглядом мовців. Когнітивна лінгвістика вивчає, як мовлення відображається у внутрішніх когнітивних структурах, а також як мовлення впливає на те, як люди сприймають і розуміють реальність. Ось кілька елементів модальності в когнітивній лінгвістиці [5, с. 62]:

1. Когнітивні моделі модальності включають наступне: репрезентація модальних понять: вивчення того, як мовлення передає когнітивні моделі модальності, таких як можливість і бажання, серед інших елементів.

Когнітивні картини дійсності: розуміння того, як мовці отримують когнітивні картини реальності за допомогою модальних дієслів.

2. Експресивність та когнітивний відтінок: відображення емоцій та переконань: вивчення того, як модальні дієслова передають когнітивний відтінок і емоційний стан мовця.

Імпліцитні когнітивні оцінки: дослідження можливостей використання модальності для представлення непрямих когнітивних оцінок.

3. Лінгвістичні концепти та когнітивні моделі: взаємодія з когнітивними концептами: вивчення того, як модальні дієслова відображають когнітивні концепти, такі як можливість, небажання чи обов'язок.

Фреймові структури та модальність: розуміння того, як модальні дієслова вплітаються в фреймові структури, які організують уявлення мовця про події.

4. Когнітивна граматики модальності: розробка когнітивних граматичних моделей: Дослідження можливостей створення когнітивних граматичних моделей для модальних конструкцій. Когнітивна лінгвістика та семіотика: вивчення того, як модальні дієслова впливають на когнітивні процеси та семіотичні системи.

5. Взаємодія мови та когнітивних функцій включає мовленнєву рефлексію, яка вивчає, як зміни в мовленні впливають на когнітивні процеси та світогляд мовців.

Когнітивна структура мовленнєвих актів: вивчення того, як модальні дієслова організують у мозку мовця когнітивні структури [45, с. 269].

Вивчення модальності в когнітивній лінгвістиці допомагає зрозуміти внутрішні механізми, які формують і сприймають мовленнєві висловлювання. Це також допомагає зрозуміти, як мовлення відображає когнітивні процеси та як мовлення взаємодіє з уявленням про реальність. Когнітивне моделювання модальності:

1. Використання комп'ютерних моделей: Розробка математичних та комп'ютерних моделей: Цей розділ дослідження стосується створення та оптимізації математичних та комп'ютерних моделей, які здатні відтворювати складні когнітивні процеси, пов'язані зі сприйняттям і використанням модальності в мовленні. Використання нейромереж і технологій штучного інтелекту є життєво важливим для розуміння та ефективного моделювання цих процесів.

2. Когнітивно-лінгвістичні експерименти: Психолінгвістичні дослідження: У цьому розділі дослідження проводяться експерименти з психолінгвістики, щоб оцінити реакції мовців на модальні конструкції. Вивчення часових параметрів реакцій, оцінка рівня зрозуміння та інші психолінгвістичні елементи, які визначають взаємодію мовленнєвої діяльності та когнітивних процесів, є важливими факторами. експерименти з технологіями сканування мозку: Використання сучасних технологій, таких як функціональна магнітно-резонансна томографія (fMRI), використовується на цьому етапі дослідження для вивчення використання модальності та активності різних частин мозку під час сприйняття. Це полегшує отримання точних даних про когнітивні процеси в режимі реального часу.

3. Когнітивна лінгвістика та мовна пам'ять: дослідження модальних конструкцій у пам'яті. Аспект дослідження зосереджений на аналізі того, як модальні дієслова впливають на процеси збереження та відтворення даних у мовній пам'яті. Для виявлення динаміки процесу проводяться експерименти, які включають аналіз пам'яті на короткі та довгі терміни. Когнітивні стратегії використання модальності у спогадах: дослідження вивчає, як модальні дієслова впливають на те, як мовці відтворюють події у своїх спогадах.

4. Когнітивна лінгвістика та соціальна перцепція: Вивчення реакцій аудиторії: Цей розділ дослідження зосереджується на тому, як вживання модальності впливає на те, як аудиторія сприймає текст. Емпіричні студії використовуються для оцінки взаємодії між мовленнєвою активністю аудиторії та когнітивними елементами.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було проаналізовано різні аспекти модальності як важливої лінгвістичної та перекладацької категорії. Визначено, що модальність є способом вираження ставлення суб'єкта до подій чи дій, включаючи можливість, небажання, обов'язок тощо. Досліджено модальність у різних стилях текстів, здійснено аналіз її передачі під час перекладу, зокрема, у наукових, політичних та художніх текстах. Зокрема, визначено основні поняття модальності та її визначення у лінгвістиці, розглянуто класифікацію модальних дієслів та виразів. Важливим аспектом дослідження є також аналіз передачі модальності під час перекладу, враховуючи різноманітність мовних контекстів.

Досліджено актуальність теми у зв'язку з важливістю категорії модальності для розуміння суб'єктивних поглядів та їх передачі під час перекладу. Зазначено, що проблема перекладу модальних дієслів, особливо тих, що мають семантичний відтінок обов'язку, є актуальною, оскільки їх переклад може вимагати уважного врахування комунікативного спрямування та контексту. Також ми дослідили модальність у когнітивній лінгвістиці. З'ясували, що когнітивна лінгвістика вивчає, як мовлення відображається у внутрішніх когнітивних структурах, а також як мовлення впливає на те, як люди сприймають і розуміють реальність. Ми проаналізували граматичну структуру – механізм сигналів, який дозволяє передавати конкретні значення. Вона уособлює вміння особи розмірковувати над формуванням своєї граматичної компетентності, свідомо реєструвати й розпізнавати граматичні явища в усному і писемному мовленні, їхні особливості та закономірності утворення і функціонування

Об'єктом дослідження була категорія модальності в мові, яку розглядало з лінгвістичних та перекладацьких поглядів. Предметом дослідження стали різні аспекти цієї категорії, включаючи теоретичні

визначення, класифікацію модальних дієслів та виразів, а також способи їх вираження в мові.

У роботі було використано різні методи дослідження, зокрема аналіз лінгвістичних джерел, порівняльний аналіз перекладів, а також емпіричні дослідження. Метою було дослідити засоби вираження модальності у текстах англійської та української мов, вивчити їх вживання та відмінності, а також поліпшити знання щодо еквівалентів модальних дієслів у перекладі.

Важливість проведеного дослідження виявляється у розширенні розуміння явища модальності, особливостей її передачі під час перекладу, а також у виявленні впливу модальних конструкцій на мовні контексти різних стилів. Зазначено, що тема є актуальною для фахівців у галузі мовознавства, перекладу та наук, оскільки вона стосується різноманітних областей, таких як лінгвістика, психологія та семіотика.

Я, Макаренко Влада Олегівна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Категорія модальності: лінгвістичні та перекладацькі аспекти» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалася принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білодід І. К. Граматика сучасної англійської мови. К. : Наук. думка, 1972. 1120 с.
2. Бріцин В. М. Модальність і предикативність: лінії розмежування і протиставлення, 2015. С. 77–85.
3. Вахнік Г. Г. Граматичні проблеми перекладу: Конспект лекцій та дидактичний матеріал для студентів лінгвістичних спеціальностей. Черкаси, 2001. 84 с.
4. Верба Л. Г. Граматика сучасної англійської мови: Довідник. К.: Логос, 2000. 352 с.
5. Вихованець І. Р., К. Г. Городенська Теоретична морфологія української мови. К. : Пульсари, 2004. 261 с.
6. Вовк О. І. Особливості оволодіння знаннями у процесі навчання граматичного аспекту іншомовного спілкування: Наукові записки. Серія : Педагогіка і психологія. Вип. 16, 2005. С. 208-211.
7. Вовк О. І. Сучасна стратегія формування англійської граматичної компетенції у студентів-філологів: Психолого-педагогічні проблеми сільської школи, 2008. С. 5-10.
8. Вовк О. І. Формування англійської граматичної компетенції у майбутніх учителів в умовах інтенсивного навчання. К., 2008.
9. Вус Н. Й. Модальність та її трактування у працях дослідників. Випуск 12. Одеса: Словянський збірник, 2006. 128 с.
10. Гнатюк Л. П., Бас-Кононенко О. В. Українська мова: Навч. Посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання-Прес, 2002. 255 с.
11. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Ч. I-II. К.: Політична думка, 1997. 577 с.
12. Козловський В.В. Про прагматичну спрямованість суб'єктивно-оцінного аспекту модальності: Мовознавство, 1991. С. 68–73.

13. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: Нова книга, 2001. С. 350–357.
14. Козак С. Реалізація категорії модальності в англомовних пресрелізах. Актуальні питання іноземної філології, (8), 2018. С. 154–160.
15. Лановик М. Б. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. 432 с.
16. Латик М. Когнітивно-прагматичні властивості англійських модальних дієслів. Вісник Львівського університету ім. Івана Франка: Серія іноземні мови, (Вип. 17), 2010. С. 67–72.
17. Макаренко В. О. Модальність як функціонально-семантична категорія. Перекладацькі інновації : матеріали XII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 25 листопада 2022 р.: тези доповідей. : СумДУ, 2022. С. 113-114.
18. Митрофанов В. За творчий пошук: Кілька слів до критики художнього перекладу, 1970. 4 с.
19. Мірошник І. В. Писанко М. Л., І. В. Мірошник Методика формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи. К., 2013. 439 с.
20. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови, 2010. С. 11–18.
21. Осідак В. В. Комплексний контроль рівня сформованості англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів. К., 2004. 314 с.
22. Правдівцева Ю. С. Розкриття функцій модальності під час перекладу англійського тексту: Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологічна», 2014. С. 308 – 310.

23. Ралдугіна К. О. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія. Вісник Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2008. С. 156–161.
24. Сафонова Н. М. Еволюція поглядів на суб'єктивну модальність. Вісник Львівського університету: Серія Філологічна, 2004. С. 74–80.
25. Селіванова О. О. Когнітивна ономасіологія. К.: Фотоцентр, 2000. 200 с.
26. Селіванова О. О., Матасова Я. Р. Композитна еквівалентність і проблема ономасіологічної імплікації: Вісник Черкаського університету. Черкаси, 1997. С. 74-80.
27. Скибицька Н. В. Епістемічна модальність в англійській мові (діахронічний аспект). К., 2004. 21 с.
28. Скляренко Н. К. Навчання граматичних структур англійської мови в школі. К. : Рад. школа, 1982. 104 с.
29. Смоліна С. В., Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика формування іншомовної граматичної компетентності. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. К. : Ленвіт, 2013. С. 234-257.
30. Стеченко Т. О. Формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів. К., 2004. 200 с.
31. Телеки М. Суб'єктивна модальність висловлення у писемній комунікації. (4), 2014. 82-89 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apcnim_2014_4_15.
32. Ткачук В. М. Інтонаційні та фонетичні засоби вираження суб'єктивної модальності // Наукові записки. Серія: Мовознавство. Тернопіль: ТДПУ 2001. С. 77-93.
33. Ткачук В. М. Категорія суб'єктивної модальності. Донецьк, 2002. 24 с.

34. Ткачук В. М. Текстуальні засоби вираження суб'єктивної модальності. Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки № 21. Суми: СумДУ, 2000. С. 95-113.
35. Харитонов І. К. Теоретична граматики сучасної англійської мови. Вінниця: Нова книга, 2008. 352 с.
36. Шабат С. Т. Категорія питальної модальності в сучасній українській мові. Івано-Франківськ, 2000. 19 с.
37. Шемуда М. Г. Еквівалентність при перекладі модальності повинності з англійської на українську мову. Наукові записки. Серія «Філологічна». Переяслав-Хмельницький : «Переяслав-Хмельницький університет імені Григорія Сковороди», 2013. С. 389–392.
38. Яременко М. М. Модальність в сучасній англійській та українській юридичних мовах: Юридична Україна, 2017. С. 61-65.
39. Badran D. Modality and Ideology in Translated Political Texts. Nottingham Linguistic Circular, 16, 2001. P. 47-61.
40. Baranova S., Nazarenko O., Makarenko V. Особливості відтворення експресивних засобів у перекладі політичних виступів. Філологічні трактати. 2023. 15(1). С. 16-23. DOI: 10.21272/Ftrk.2023.15(1)-2.
41. Brinton L. J., Brinton, D. M., The linguistic structure of Modern English, 2nd edn. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2010.
42. Ehrman M. The Meaning of the Modals in Present-day American, English. – The Hague-Paris, Mouton, 1966. 106 p.
43. Halliday M. A. K. Functional Diversity in Language as Seen from a Consideration of Modality and Mood in English. Foundations of Language 6. 1970. P. 322-361.
44. Hemingway E. Simon The Complete Short Stories of Ernest Hemingway. The Short Happy Life of Francis Macomber, 1987.
45. Hymes D. On Communicative Competence. The Communicative Approach to Language Teaching. London, 1989. P. 5-27.

46. Krykun Y. Modal verbs in legal English: The Science of the Humanities, 2018. P. 29-34.
47. Leech G. N. Meaning and the English verb. Harlow, English: Pearson Longman, 2004.
48. Palmer F. Modality and the English Modals. London-New-York, 1979. 96 p.
49. Quirk R. A Grammar of Contemporary English. New-York-London, 1972. 1120 p.
50. Simpson P. Language, Ideology, and Point of View. Psychology Press, 1993. 198 p.
51. Vold E. Epistemic Modality Markers in Research Articles // Applied Linguistics. 2006, Vol. 16. P. 61-87.
52. Walton A. Modality and the modals in traditional grammars of English in G. Leitner (ed.) English Traditional Grammars: An International Perspective. Amsterdam: John Benjamin, 1991.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Газета «День» №82, 2007. URL: <http://www.day.kiev.ua/en>
2. Газета «День» №9, 2010. URL: <http://www.day.kiev.ua/en>
3. Газета «День» №56, 2009. URL: <http://www.day.kiev.ua/en>
4. Дойль А. К. Пригоди Шерлока Холмса: (Для серед. та ст. шк. віку). К.: Школа, 2006. 349 с.
5. Експедиція на Марсі// National Geographic №4, 2013. С. 57-65.
6. Коцюбинський М. Повісті, оповідання. К. : Дніпро, 1979. 289 с.
7. Мирний П.Я. Твори: У 5-и томах. К. : Видво АН УРСР, 1955. 421 с.
8. Орвелл Дж. «1984», англ. пер. Віктор Шовкун, ред. О. Жупанського. Київ : Вид-во Жупанського, 2015. 311 с.
9. Повернути їх до життя// National Geographic №1, 2013. 37-49 с.
10. Старицький М.П. Твори: У 8-и томах. К. : Дніпро, 1965. 437 с.
11. Стефаник В.С. Повне зібрання творів: У 3-х томах. К. : Вид-во АН УРСР, 1954. 329 с.
12. Тесленко А.Е. Повне зібрання творів. П'єси, дописи, етнографічні написи. К. : Наук. думка, 1967. 494 с.
13. Українка Л. Зібрання творів: У 12-х томах. Листи (1876-1897) – К. : Наук. думка, 1978. 266 с.
14. Усе почалося з хаосу// National Geographic №4, 2013. 38- 53 с.
15. Ярошинська Є.І. Вибрані твори. К. : Держ. вид-во худ. л-ри, 1958. 398 с.
16. Badran D. Modality and ideology in translated political texts. Nottingham Linguistic Circular, 2001. 16, P. 47-61.
17. Belfast Telegraph (DTIS) Donald Trump inauguration speech, 2017. URL: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/world-news/donald-trumpinauguration-speech-full-transcript-35386639.html>

18. Doyle A. The Adventures of Sherlock Holmes. Penguin Popular Classics. Penguin Books Ltd. London, England, 1994. 302 p.
19. Foster W. From the Ground Up: Environmental Racism and the Rise of the Environmental Justice Movement. N.Y. : NYU Press, 2000. 256 p.
20. Gettleman J. The price of precious №10, 2013. P. 41-61.
21. Golden A. Memoirs of a Geisha. N.Y. : House Large Print, 2005. 768 p.
22. Grotzinger J. Filed trip on Mars// National Geographic, 2013. P. 28-41.
23. Irion R. It all began in Chaos// National Geographic №7, 2013. P. 42-57.
24. Jespersen O. Essentials of English Grammar. N.Y. : Routledge, 2006. 400 p.
25. Journal of Language Teaching and Research, ISSN 1798-4769, 2019. 879-885 p. URL: <http://dx.doi.org/10.17507/jltr.1004.28>
26. Kearns K. Semantics. Basingstoke/New York: Macmillan Press, 2000.
27. Lovett J. National aid to education: Read before the Department of Superintendence. W.: S.N., 1886. 4 p.
28. Montgomery L. M. Anne of Green Gables. Gutenberg EBook, 2008. URL: https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/anne_of_the_green_gables_montgomery.pdf.
29. Obama B. (BOVS) "Full Text of Barack Obama's Victory Speech." The Guardian, Guardian News and Media, 7 Nov. 2012. URL: www.theguardian.com/world/2012/nov/07/barack-obama-speech-full-text.
30. President of Ukraine Official Website: Speeches 21.11.23. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/rosiya-maye-bachiti-sho-yiyi-ambiciyi-zagarbnika-vitrimayut-86609>

31. President of Ukraine Official Website: Speeches 26.10.23. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/rosiya-maye-bachiti-sho-yiyi-ambiciyi-zagarbnika-vitrimayut-86609>
32. Remarks of President Joe Biden – State of the Union Address as Prepared for Delivery FEBRUARY 07, 2023. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/02/07/remarks-of-president-joe-biden-state-of-the-union-address-as-prepared-for-delivery/>
33. Rowling J.K., Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. New York: Scholastic Press, 1999. 435 p.
34. The Ukrainian, 2001. [Електроний ресурс]. URL: <http://www.ukrweekly.com/>
35. The United States Constitution, 2004.13 p. URL: <http://www.house.gov/house/Constitution/Constitution.html>
36. Tory Party Conference (TPCDCS): David Cameron's speech, 2015. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/tory-party-conference-2015-david-camerons-speech-in-full-a6684656.html>
37. United Kingdom Government (BTGMPMS), Britain, the great meritocracy: Prime Minister's speech, 2016. URL: https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/30099/1/Britain,%20the%20great%20meritocracy_%20Prime%20Minister's%20speech%20-%20GOV.UK.pdf
38. Zimmer C., Bringing them back to life// National Geographic, 2013. P. 29-55.

SUMMARY

My name is Makarenko Vlada and I am a student of Sumy State University, PR.m-81 group. The chosen topic for my qualification work to obtain a master's degree is "Modality Category: Linguistic and Translation Aspects". It is dedicated to a comprehensive study of modality as an important linguistic and translational category. The aim of the work was to explore and analyze various aspects of modality, such as theoretical definitions, classification of modal verbs and expressions, as well as features of their expression in different linguistic contexts.

The object of the research was the category of modality in language, which was examined from linguistic and translational perspectives. Various research methods were employed in the work, including the analysis of linguistic sources, comparative analysis of translations, and empirical research. The result of the work is an understanding of the concept of modality, the definition of its role in texts of different styles, and the identification of features in the translation of modal constructions.

The growing interest in the category of modality in various linguistic manifestations is noted, indicating the relevance and significance of the chosen topic. It is mentioned that the research results can be useful for professionals in the fields of linguistics, translation, and related disciplines. The validation for this work is the article "Features of Reproducing Expressive Means in the Translation of Political Speeches." The study's results indicate that the translation of expressive means requires careful consideration of cultural, linguistic, and rhetorical contexts, and appropriate target language equivalents to maintain the integrity of the original message and style. The understanding of these nuances can enhance cross-cultural communication and foster global cooperation. It served as a catalyst for writing the qualification work and these knowledge were expanded in the third chapter.

Within the framework of empirical research, the characteristics of conveying modality during translation have been identified. In particular, the analysis of the equivalence of modal constructions in translation allowed determining the

specificity of reproducing modal words and expressions in the Ukrainian language. The results of this aspect of the research are complemented by a practical analysis of the transmission of modality in texts of different styles and their impact on the perception of content.

The content of the work is meticulously structured, reflecting a systematic scientific approach to studying the category of modality. The primary task of the research, the exploration of theoretical aspects of modality, is accomplished through the examination of the concept, providing clear definitions, and classifying modal verbs and expressions. The analysis of modal expression in texts of different speech styles, such as scientific, political, and literary texts, allowed the identification of its variability in various contexts.

The importance of the study is determined by its relevance for understanding the expression of subjective views and their transmission during translation. It is noted that the issue of translating modal verbs, especially those with a semantic nuance of obligation, is relevant because it requires consideration of communicative direction and context. The work consists of four chapters, each containing 2-4 subsections that systematically investigate theoretical and practical aspects of modality. Additionally, the work includes four diagrams that illustrate explanations or examples related to the theoretical material. The qualification work consists of 69 pages.

In the second chapter of the master's thesis, a deep analysis and investigation of the equivalence of modal constructions in translation were conducted. Specifically, the study delved into the specificity of translating modal verbs "must, may/might," and the application of translation techniques for modal verbs "will/would, should/ought to, need." In this section, sources such as "National Geographic" and "The Ukrainian" were utilized, allowing for the analysis of the usage of modality in publications specializing in science, nature, history, culture, and politics. Within the context of the equivalence of modal constructions, the reproduction of the semantics and functions of such constructions in translation

was examined, particularly how their expression influences the semantic load of the text and its perception by the reader.

During the research, we explored the variability of meanings of "must, may/might" and nuances in different languages, as well as various ways of translating them with the aim of preserving authenticity and text effectiveness. In the analysis of modal verbs, we revealed translation techniques aimed at accurately reproducing the semantic nuances and contextual use of these verbs in translation. A crucial aspect was the identification of cases where the choice of a specific modal verb has a significant impact on the tone and style of the text, which is key to preserving the integrity of the original.

The results in the third chapter were obtained through a comprehensive analysis of texts of different styles, including works of prominent Ukrainian writers such as Lesya Ukrainka, Panas Myrnyi, Mykhailo Starytskyi, Vasyl Stefanyk, and Yevhenia Yaroshinska. The research also included works by foreign authors, including J.K. Rowling and Arthur Conan Doyle, as well as the analysis of speeches by contemporary politicians such as Joe Biden, Volodymyr Zelensky, Barack Obama, and Donald Trump. We found that the modality of these authors and politicians manifests in various forms of expression, shades of meanings, and methods of conveyance in different genres and contexts. Our work takes into account this diversity, studying how modal expressions influence the overall tone and effectiveness of communication.

Based on the analysis of literary works and political speeches, we expanded the theoretical framework regarding modality and recognized its importance for understanding the nature of the text and its transmission through translation.

Our experience working with works of Ukrainian and foreign authors, as well as contemporary political speeches, contributes to a deeper understanding of modal constructions in various linguistic and cultural contexts. The obtained results highlight the importance of studying modality as a key linguistic category and emphasize the need for further research in this direction to expand our knowledge of the role of modality in textual communication and translation.

In the fourth chapter of the master's thesis, attention was focused on two key aspects: "Formation of Foreign Language Grammatical Competence" and "Modality in Cognitive Linguistics." Understanding modality plays a crucial role in the process of learning foreign languages. We thoroughly examined the issues of forming grammatical skills related to modal constructions and highlighted their importance. In the second part of the fourth chapter, aspects of perception and understanding of modal constructions in the brain and their role in language cognition were analyzed. We elucidated how modal expressions impact cognitive processes and the understanding of linguistic structures. The results indicate the importance of understanding modality in the context of forming foreign language grammatical competence and in the context of cognitive linguistics. The research in this chapter deepens our understanding of how modal constructions are perceived and processed in the brain, which, in turn, can influence the effectiveness of learning and translation.

During the research on "The Category of Modality in Linguistics and Translation," specific results were achieved, making a significant contribution to the study of this linguistic category. Firstly, various aspects of modality were identified and systematized, including theoretical definitions, classification of modal verbs and expressions, as well as ways of their expression in language. It was revealed that the effective reproduction of modal expressions in another language requires consideration not only of semantics but also of contextual nuances, ensuring the preservation of the content and emotional charge of the original. The research demonstrated how modal expressions vary in different genres and influence the perception of linguistic structures. The connections between the learning process and the understanding of modal constructions at the brain level contribute to a deeper understanding of this linguistic category.

Noteworthy achievements of the research also include specific conclusions regarding the translation of modal verbs such as "must, may/might, will/would, should/ought to, need." The study identified optimal techniques and strategies for conveying the semantic nuances of these verbs in different language contexts.

Furthermore, the practical significance of understanding modality for students, language instructors, and professionals in linguistics, translation, and related fields was emphasized. The research results can be applied both in educational settings and in professional practice, enhancing the understanding and effectiveness of using modal constructions in speech. Overall, the thesis has made a valuable contribution to understanding this complex linguistic category, with practical applications in education, translation, and the analysis of texts in various genres and styles.

The research on modality in the thesis has also highlighted an innovative aspect concerning the cognitive dimensions of this linguistic category. Analyzing the interaction of modal constructions with cognitive processes contributes to a deeper understanding of how people perceive and process information, including their own beliefs and assessments. An important conclusion was the identification of the interrelation between the formation of foreign language grammatical competence and the understanding of modality. The research suggests that enriching students' grammatical competence in the field of modality can positively impact their translation abilities and text comprehension. By scrutinizing the interplay between modal constructions and cognitive processes, the study aimed to unveil deeper insights into how individuals perceive and process information. This cognitive perspective offered a novel lens through which to understand the intricate connections between linguistic expression, cognitive functions, and subjective assessments.

The investigation into the category of modality in linguistics and translation showcased an innovative dimension by delving into the cognitive aspects of this linguistic category. The analysis of how modal constructions interact with cognitive processes has not only contributed to a deeper understanding of how individuals perceive and process information but has also uncovered insights into their personal beliefs and evaluations. This cognitive perspective adds a nuanced layer to the comprehension of modality, bridging the gap between linguistic theory and the intricacies of human cognition.

A noteworthy conclusion drawn from the study is the interconnectedness between the development of foreign language grammatical competence and the comprehension of modality. The research indicates that enhancing students' grammatical proficiency in modal expressions positively correlates with improved translation abilities and a heightened grasp of textual nuances.

In addition to theoretical and cognitive contributions, the master's thesis has practical implications, particularly in the realm of translation. Specific insights into translating modal verbs, including "must, may/might, will/would, should/ought to, need," were uncovered. The research identified nuanced techniques and strategic approaches for faithfully conveying the semantic intricacies of these verbs across diverse linguistic contexts. This practical dimension underscores the real-world applications of understanding modality for students, educators, and professionals in linguistic and translational fields.

In summary, the master's thesis stands as an insightful exploration into modality, introducing a cognitive perspective that enriches traditional linguistic analyses. The identified links between grammatical competence development and modality comprehension offer a holistic view of language learning. Moreover, the practical implications for translation underscore the thesis's relevance beyond academic spheres, emphasizing its potential to inform language education and professional language services.

Overall, the master's thesis contributes to the study of modality as a linguistic and translational category, revealing its multifaceted aspects and identifying their significant interconnections in different language contexts. The concluding remarks of the thesis affirm its importance in expanding the understanding of the phenomenon of modality, its translation, and its impact on language contexts. The conclusions of the thesis point to the importance of further research in this direction and potential avenues for its development.

Keywords: Modality, linguistic aspects, translation, category of modality, theoretical definitions, classification of modal verbs, modal constructions, semantic shade of obligation, translation of modal expressions, cognitive modality.